

apud Viva¹, posse adhuc invitare ad prandium; quia, ut dicunt, illa invitatio intelligitur conditionata, hoc est, *si vultis comedere, comedite apud me*. Ad carnes vero dicit Viva non posse invitare hospites, nisi expresse sub dicta conditione nuper enuntiata. — Sed haec duo ultima non admittimus, nisi permissive, et accedat gravis causa excusans a peccato scandalii; prout diximus *Lib. II, n. 80*.

DUBIUM II.

Quae Causae excusent a Jejunio.

1031. *Quatuor sunt causae excusantes a jejunio: 1^a. Dispensatio; 2^a. Impotentia; 3^a. Labor; 4^a. Pietas. — Vide omnia quae de his dicit Busenbaum. — 1032. 1^a. causa est Dispensatio. — Possunt enim a jejunio dispensare 1°. Papa. 2°. Episcopi. 3°. Parochi. 4°. Praelati. — De quibus singulatim agitur. — 1033. 2^a. causa est Impotentia. — Quinam excusentur de impotentia physica. Resp. 1°. infirmi; 2°. pauperes. — 1034. Quinam excusentur de impotentia morali. Resp. Excusantur 1°. Qui laborant dolore capitis; vel qui 2°. nequeunt dormire. An autem hi teneantur mane sumere coenulam. — 3°. Milites. — 4°. An uxores timentes indignationem a viris; et an viri non potentes reddere debitum. — 1035. 5°. Adolescentes. — 1036. 6°. Senes. Dub. 1. An sexagenarii robusti teneantur jejunare. — 1037. Dub. 2. An feminae quinquagenariae. — 1038. Dub. 3. Quid de senibus habentibus votum jejunandi. — 1039. Dub. 4. An religiosi sexagenarii teneantur ad jejunia regulae. — 1040. Dub. 5. An jejunium subrogatum voto castitatis obliget sexagenarios. — 1041. 3^a. causa est Labor. Quae sint artes per se laboriosae. An excusentur tonsores et sartores. An pictores, scribae et horologiarii. An molitores, argentarii et sculptores. — 1042. Qu. 1. An excusentur artifices divites. — 1043. Qu. 2. An excusentur artifices qui possunt jejunare sine gravi incommodo. — 1044. Qu. 3. An excusentur ipsi in diebus in quibus non laborant. — 1045. Qu. 4. An excusentur qui assumunt laborem in fraudem jejunii. — 1046. Qu. 5. An, qui laborant sine justa causa. Et an, qui laborant ob rarum lucrum. — 1047. De itinerantibus. — Dub. 1. Quale iter sufficiat ad excusandum. Dub. 2. An excusentur iter facientes equis vel rhedis. — 1048. 4^a. causa est Pietas. An ideo opera pietatis possint sponte suscipi. — 1049. 1°. Quando excusentur inservientes infirmis. 2°. Quando peregrinantes ad loca sacra. 3°. Quando concionatores. 4°. Quando cantores. 5°. Quando lectores. 6°. Quando advocati, iudices, medici et alii professores. 7°. Quando confessorii. — 1050. An absentes a patria teneantur ad jejunium in illa praeceptum. Et an ad jejunium loci ubi sunt. (Remissive ad *Lib. I, n. 156*).*

Dispensatio.

1031. — « Resp. Hae sequentes:

« 1^a. Superioris *Dispensatio*: qua tamen non est opus, si necessitas sit evidens, « sed in dubio tantum; idque, sive ad « esum carniū sive ad secundam refectionem.

« Talis autem superior est episcopus, « et parochus, etiam praesente episcopo, « quando legitima consuetudo sic habet. « Immo Silvester et Sanchez² absolute « affirmat posse dispensare praesente episcopo: quia, inquit, ad episcopum non « recurritur in minimis, ut usus habet; « quod episcopi sciunt et non contradicunt. Verum id totum pendet ab usu « et consuetudine, sine qua non licebit.

¹ De Praec. decal., qu. 10, art. 4, n. 7. — *Viva*, loc. cit. — *Silvest.*, v. *Jejunium*, n. 20, v. *Quartum*. — ² De Matrim., lib. 8, disp. 9, num. 27; et Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 5, num. 18. — ³ Lib. 3, cap. 2, dub. 7, num. 18. —

« Vide Trullench³. — Item praelatus (et « in ejus absentia vicarius illius, ut habet « Sanchez⁴), respectu suorum religiosorum. — Non tamen confessorius, licet « privilegiatus, si non sit parochus; quia « non habet jurisdictionem in foro externo. « (Sanchez⁵, contra Palatios). Unde tantum potest judicare de justitia causae. [Vel adesse causam ad non jejunandum. Viva⁶].

« Causa autem valida ad dispensandum erit, vel vera, vel quae talis putatur; sufficit enim credulitas inculcata. « Item, cum quis bona fide putat se a jejunio excusari, etsi causa insufficientis « sit, tantum venialiter peccare docet Ca-

⁴ Consil., loc. cit., n. 20. — ⁵ De Matrim., loc. cit., n. 27, Consil., loc. cit., n. 18. — *Mich. de Palatio*, in 4, dist. 15, disp. 8, v. *Praesente igitur*. — ⁶ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, num. 5.

« jetanus^a). At si vere bona fide putet se « plane excusari, nullo modo peccare videtur.

Impotentia.

« 2^a. causa est *Impotentia*: qua excusantur qui sine notabili damno non possunt jejunare; ut sunt juniores usque ad « annum vigesimum primum completum: « quibus tamen post septimum annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, convalescentes, praegnantes, lactantes, etc. ». [Etiam si lactantes sint robustae; ut Viva¹, Salmant.² communiter. Idem Tamburinius^b) dicit de muliere mox conceptura, si jejunium ei nocere probabiliter possit. Hinc probabilis metus gravis mali, ut ait Viva³, aut gravis incommodi, ut dicit Croix⁴ cum Bonacina, Tamburinio et Pasqualigo, excusat a jejunio]. « Ratio est, quia hi omnes egent « alimento multiplicato: — uti et senes « communiter sexagenarii, nisi evidenter « constet posse jejunare sine damno. In « dubio autem an possint, non tenentur « cum periculo tentare fortunam; quia, « cum de aetate constet, et robur sit dubium, non est expectandum donec deficiat: tunc enim irrecuperabilis est defectus. Granado^c, Escobar, Laymann⁵, « Tanner^d), Filliuccius⁶ et caeteri com-

« muniter; contra Navarrum^e), Sà, Sanchez⁷. Item Diana⁸, etc., qui absolute, sine omni restrictione, sexagenarios « omnes a jejunio liberant. Quam sententiam Trullench⁹, tamquam communioem et magis conformem tempori et « imbecillitati humanae (ut ait), sequitur « cum Molfesio, Ortiz, etc.; praesertim « cum scrupulis, quibus exponit contraria, « liberet.

« Quidam insuper id extendunt ad eos « qui pro toto vitae tempore certis diebus « voverunt jejunium; adduntque esse probabile quod sufficiat, si annus sexagesimus sit inchoatus; eo quod is in favorabilibus habeatur pro completo — « Diana¹⁰ ex Naldo et Sanchez; item¹¹, « ex Trullench et aliis sex.

« Eademque aetate (uti et ante annum « vigesimum primum), regulares non tenentur ad jejunia sui Ordinis, probabile « affirmat Diana^f) ex aliis quatuor. — Qui « etiam probabile censet excusari feminas « quinquagenarias ex aliis quatuor¹².

« Denique pauperes qui non habent « alium cibum praeter prohibitum, vel « non sufficientem pro unica refectione. « Vide Sanchez¹³, ubi, ex Navarro, Gabriele, Angles, excusat eos qui laborant

¹ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, n. 3. — ² Tr. 23, cap. 2, n. 126. — ³ Loc. cit., n. 2. — ⁴ Lib. 3, part. 2, n. 1324. — *Bonac.*, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 15. — *Tambur.*, Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 15 et 47. — *Pasqual.*, Prax. jejun., decis. 290, n. 2. — *Escob.*, tr. 1, exam. 13, cap. 2, post med. (edit. Lugd. s. d., n. 21, i. f.). — ⁵ Lib. 4, cap. 3, num. 2. — ⁶ Tr. 27, part. 2, num. 112. — *Sà*, v. *Jejunium*, n. 9. — ⁷ De Matrim., lib. 7, disp. 82, n. 17; Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 4, n. 6 et 7. — ⁸ Part. 1, tr. 9, resol. 20. — ⁹ Lib. 3, cap. 2, dub. 7, num. 3. — *Molfes.*, Promptuar., part. 1, tr. 10, cap. 4, n. 37. — *Francisc. Ortiz*, Compend. de todas las summas, cap. 19, prec. 2, § 6. — ¹⁰ Part. 5, tr. 14, resol. 83. — *Nald.*, Sum., v. *Tempus*, n. 20. — *Joan. Sanch.*, Select., disp. 54, n. 10. — ¹¹ Part. 9, tr. 7, resol. 73na. — *Trull.*, lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 3. — ¹² Part. 9, tr. 7, loc. cit. — ¹³ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 14, n. 3 et 10. — *Navar.*, Man., cap. 21, nu. 16. — *Gabr. Biel*, in 4, dist. 16, qu. 3, art. 1, not. 4. — *Angles*, Flor., de Jejun., qu. 6, diff. 8.

1031. — ^a) Cajetanus, v. *Jejunium*, cap. 3, post med.: « Et forte quandoque, inquit, nec venialiter peccant ».

^b) Tamburinius, *Decal.*, lib. 4, cap. 5, § 7, n. 17, i. f., a jejunio excusat mulierem mox concepturam, « si a medicis judicentur jejunia matris nocitura proli suscipiendae ».

^c) Granado, in *1am 2^{ae}, controv. 7, tr. 3, disp. 6, n. 39*, non recte hic allegatur a Busenbaum; non enim loquitur de dubio, sed: « Si... in aliquo casu, inquit, censeatur lex notabile nocumentum illatura senibus, ab illa excusabuntur propter moralem impotentiam obediendi illi; et ob hanc rationem nonnulli probabiliter opinantur sexagenarios non tenentur ad jejunia ecclesiastica ».

^d) Tanner, *tom. 3, disp. 3, qu. 3, dub. 5, n. 101*, certe non expressis verbis id asserit, at

forte innuit, dum scribit: « Excusantur senes, ut plurimum, sexagenarii ob imbecillitatem, quamvis hic non ita praefinitus sit certus terminus, adeo ut, si ea etiam aetate adhuc robusti sint, a jejunio non excusentur, id quod [nota] arbitrio prudentis praecipue superioris judicandum ».

^e) Navarrus male hic a Busenbaum allegatur; non enim absolute sexagenarios excusat; sed dicit eos eximi secundum communem sententiam, « licet S. Thomas nihil de hoc dicat, et merito; quia... alii aliis citius fiunt ad id impotentes, et ideo arbitrio prudentis aut superioris id relinquendum est ».

^f) Diana pariter minus recte a Busenbaum citatur; nam, *part. 9, tr. 7, resol. 73 bis*, refert hanc sententiam ex solo Pellizzario, sed eam nec probat nec reprobat.

« tertia vel quartana ^{g)}; item, qui ex
« vacuitate stomachi notabilem capitis do-
« lorem vel vertiginem patiuntur, vel tota
« nocte caleferi aut dormire non possunt.
« Neque hos teneri mane sumere col-
« latiunculam et vesperi coenam notat
« Diana ¹ ex Filliuccio ^{h)} et aliis tribus;
« quia nemo tenetur pervertere ordinem
« refectionum.

« III^a. causa est *Labor* vel officium,
« cum quo jejunium non possit consistere;
« qualis est agricolarum et multorum opi-
« ficum, ut fabrorum, pistorum, suto-
« rum, etc. (etsi de sutoribus neget An-
« gues: cujus sententiam Sanchez dicit
« esse veram, si non suant, sed tantum
« scindant corium et materiam praepa-
« rent); non tamen pictorum, sartorum,
« quorum labor exiguus est.

« Excusat etiam Laymann ⁱ⁾ figulos,
« argentarios, ferrarios, lignarios, fullones,
« coementarios, coriarios et textores. —
« Diana ² et Gordonus ³, versantes prae-
« lum typographicum; non tamen typo-
« rum compositores. — Fossores autem,
« ferrarios et similes, etiam die uno vel al-
« tero quo non laborant, excusat Azor, etc.
« cum Diana ⁴. — Similiter excusatur qui
« *pedibus* facit iter per magnam diei par-
« tem; ut ait Sanchez ⁵. Vide Filliucium ⁶.

« Ratio horum omnium est, quia com-
« munitur horum vires non sufficiunt ad
« hujusmodi labores cum jejunio.

¹ Part. 1, tr. 9, resol. 51. — *Angles*, Flor., de Jejun.,
qu. 6, diff. 10. — *Sanchez*, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 5.
— ² Part. 4, tr. 4, resol. 134. — ³ Lib. 6, qu. 18, num. 11,
v. *Secunda*. — *Azor*, part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 8. — ⁴ Part. 1,
tr. 9, resol. 9. — ⁵ Loc. cit., dub. 10, num. 3. — ⁶ Tr. 27,
part. 2, num. 119 et 122. — ⁷ Disp. ult., de Praec. Eccl.,

^{g)} Sanchez non allegat auctores pro labo-
rantibus tertia aut quartana febre.

^{h)} Filliucius a Diana citatur, tamquam
hos eximens a jejunio; quod revera docet,
tr. 27, part. 2, n. 130, ubi scribit: « Qui bona
fide credit se habere justam causam non jeju-
nandi, et propterea non jejunat, is non peccat
saltem mortaliter... Quo pacto excusari pos-
sunt multi solventes jejunium, vel excedentes
in refectiuncula: putant enim se non teneri
ex variis causis, ut ob debilitatem vel ad capi-
endum somnum ».

ⁱ⁾ Laymann perperam a Busenbaum cita-
tur pro hujusmodi operariis, quos nec nomi-
nat, *lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 3*.

^{j)} Filliucius, *loc. cit.*, n. 121 et 122, ait

« Dixi: *pedibus*; quia multi non excu-
« sant equites. Longa tamen equitatio ad
« plures dies, ut docet Filliucius ^{j)}, me-
« rito excusat. — Ubi etiam concedit, ob
« labores praecedentes et subsequentes
« posse aliquem excusari, si probabiliter
« debilitatus vel debilitandus putetur, ita
« ut officio rite fungi nequeat. Vide Bo-
« nacina ⁷. — Ex eodem capite doctores
« excusant conjugem, si debitum reddere
« non possit quando jejunat; uti et ux-
« rem, quae ob maciem non possit cum
« jejunio se viro gratam praestare. Bona-
« cina ⁸. — Atque universim loquendo,
« nemo tenetur opus ad quod obligatur
« omittere ob praeceptum jejunii, ait Ca-
« jetanus. Quod intelligo, nisi ista obli-
« gatio sit valde levis, et rationabiliter
« postponenda obligationi jejunii.

« IV^a. Est *Pietas* vel majus bonum.
« — Unde excusantur qui cum jejunio
« non possunt vacare operibus meliori-
« bus; v. gr. concionatores, praeceptores
« ordinarii, confessarii, cantores, et quot-
« quot opera caritatis et misericordiae
« tam corporalia quam spiritualia exer-
« cent, etiam ob mercedem ^{k)}, si ea cum
« jejunio peragere non possunt. Filliuc-
« cius ⁹, Azor ¹⁰, Fernandez ^{l)}, Navarrus,
« Silvius, Fagundez, etc. — Atque hi qui-
« dem omnes intelligunt, et fere addunt,
« quando eorum labores cum jejunio non
« possunt consistere.

qu. 1, punct. ult., n. 11. — ⁸ Loc. cit., n. 14. — *Cajetan.*,
Sum., v. *Jejunium*, cap. 3, ante med. — ⁹ Tr. 27, part. 2,
num. 124. — ¹⁰ Part. 1, lib. 7, cap. 18, quaer. 1. — *Navar.*,
Man., cap. 21, n. 17. — *Silvius*, in 2^a 2^a, qu. 147, art. 4,
v. *Majus bonum*. — *Fagund.*, de 4° Praec. Eccl., lib. 1,
cap. 8, n. 19.

longam equitationem excusare, « si probabi-
liter dubitetur superventuram debilitatem, vel
experientia probavit quis alias non habere
vires ad iter complendum ». Quid vero per
longam equitationem intelligat Filliucius sa-
tis colligitur, ex eo quod dicit brevem esse
equitationem « sex vel octo dierum ».

^{k)} Azor et Fagundez non loquuntur de
mercede; Navarrus autem limitat: Modo id
principaliter ob mercedem non faciant.

^{l)} Fernandez de Moure, *Exam. theol.*,
part. 2, cap. 8, § 2, qu. 12, utique concordat,
sed cum hac limitatione: « Nota tamen quod
hujusmodi non excusantur, nisi cum ex offi-
cio fecerint, aut ex obedientia, aut ex voto ali-
quo praecedente ».

« Diana autem ¹ (absolute loquendo)
« praedicatorum, qui diebus quadragesima-
« libus (intelligo omnibus) concionantur,
« putat a jejunio excusandos; quia, inquit,
« summopere laborant: non item eos qui
« dominicis tantum concionantur, nisi sint
« debiles.

« Sanchez ² tamen et Trullench ³ putat,
« a jejunio quadragesimae communiter
« et regulariter excusari eos qui ter vel
« quater in hebdomada concionantur cum
« fervore ^{m)}.

« De lectoribus vero Diana ⁴ cum Fa-
« gundez ⁵ censet non omnes excusandos,
« sed eos tantum quorum labor est im-
« probus; vel qui ita sunt debiles ut satis-
« facere non possint. — Idem fere sentit
« Sanchez ⁶: licet putet lectores eos qui
« quotidie quatuor lectiones legunt (ut in
« Societate faciunt praeceptores gramma-
« ticae) satisfacere, si media quadragesi-
« ma, sive ter i. hebdomada jejunent; eo
« quod sit magnus labor, et paucis annis
« sic fatigantur ut progredi non possint.
« Sic ille.

« Verum praestat ut superiores ad tol-
« lendum scrupulum cum talibus dispen-
« sent; ut monet idem Sanchez ⁷. Nam in
« omnibus istis regula certa et universalis
« statui non potest alia, quam quod lex
« Ecclesiae non obliget cum magna diffi-
« cultate; ut notat Laymann ⁸.

« V^a. *Caritas*, vel etiam urbanitas se-
« cundum quosdam, excusat etiam a ve-
« niali eum qui die jejunii rogatus ab
« amico, modicum cibi sumit: (Medina,

¹ Part. 1, tr. 9, resol. 10. — ² Consil., lib. 5, cap. 1,
dub. 13, n. 6. — ³ Lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 15. — ⁴ Loc.
cit. — ⁵ De 4° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 8, n. 19. — ⁶ Consil.,
lib. 5, cap. 1, dub. 13, n. 7 et 8. — ⁷ Loc. cit., n. 7, i. f. —
⁸ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 3, i. f. — *Barthol. Medina*, Sum.,
lib. 1, cap. 14, § 10. — *Fagund.*, loc. cit., cap. 4, n. 15. — *Fill.*,
tr. 27, part. 2, num. 41, i. f. — ⁹ Part. 1, tr. 9, resol. 29. —
Sanchez, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 22, n. 10. — ¹⁰ Part. 5,
tr. 5, resol. 32, i. f. — ¹¹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 4 et
seqq. — ¹² Lib. 4, tr. 8, cap. 3. — ¹³ Lib. 4, cap. 2, dub. 6.
— ¹⁴ Part. 1, lib. 7, cap. 17 per totum; et cap. 18, quaer. 1. —
¹⁵ Lib. 4, tract. 1, cap. 3, qu. 3. — ¹⁶ Lib. 45, a num. 66 ad

^{m)} Trullench eos absolute excusat, non
loquens de fervore; Sanchez vero eosdem ex-
cusat communiter et regulariter, « et hoc ma-
xime si cum fervore concionentur ».

ⁿ⁾ Navarrus, *Man.*, cap. 21, n. 13, excusat
eos « qui aliquid praesumunt... causa praegu-

« Fagundez, Filliucius, Diana ⁹); vel qui
« ad excitandum infirmorum appetitum
« comedit parum, etiam carnis. Navar-
« rus ⁿ⁾, Sanchez, Diana ¹⁰ ».

Quatuor igitur sunt causae excusantes
a jejunio: 1°. *Dispensatio*. 2°. *Impotentia*.
3°. *Labor*. 4°. *Pietas*. — De his seorsim
hic et accurate censeo disserendum, cum
sint res omnes pertinentes ad praxim et
scitu necessariae.

Sedulo curavi super hoc puncto quam-
plures auctores observare et hic recen-
sere; eo quod doctorum auctoritas in hoc
redundat in probabilitatem intrinsecam,
cum agatur de re quae valde pendet ab
aestimatione sapientum. Et quia pluries
infra in singulis sententiis eosdem aucto-
res saepe citare mihi opus erit; ideo, ne
citationes iterum semper repetam, loca
doctorum de hoc puncto agentium, quos
observavi, hic congero.

Hi sunt Sanchez ¹¹, Laymann ¹², Les-
sius ¹³, Azor ¹⁴, Petrocorensis ¹⁵, Escobar ¹⁶,
Palas ¹⁷, Bonacina ¹⁸, Pater Concina ¹⁹,
Sporer ²⁰, Roncaglia ²¹ Salmant. ²², Wi-
gandt ²³, Holzmann ²⁴, Abelly ²⁵, Viva ²⁶,
Anacletus ²⁷, Croix ²⁸, Tamburinius ²⁹, El-
bel ³⁰, Mazzotta ³¹, Felix Potestà ³², Renzi ³³,
etc. ut infra.

1032. — *Prima causa est DISPENSATIO*.
— Circa quam rogatur: *quisnam possit
in jejunio dispensare?*

Resp. 1°. *Papa* habet potestatem dis-
pensandi a jejunio in universam Eccle-
siam; et quidem valide, etiam sine justa
causa, quamvis non licite.

Papa sem-
per valide
dispensat.

num. 106, et n. 348 et seqq. — ¹⁷ Tr. 30, disp. 3, punct. 2,
§ 5, a n. 4. — ¹⁸ Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult.
— ¹⁹ Dissert. 2, de Jejun., cap. 22 et seqq. — ²⁰ Tr. 3,
cap. 4, Append., n. 47 et seqq. — ²¹ Tr. 9, qu. 2, cap. 2,
qu. 4. — ²² Tr. 23, cap. 2, punct. 7. — ²³ Tr. 5, exam. 4,
n. 92 et 93. — ²⁴ De Praec. Eccl., disp. 1, cap. 3. — ²⁵ Tr. 2,
cap. 5, de Jejun., § 2. — ²⁶ De Praec. decal., qu. 10, art. 5
et 6. — ²⁷ Tr. 10, dist. 2, n. 55 et seqq. — ²⁸ Lib. 3, part. 2,
a num. 1308. — ²⁹ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7. — ³⁰ Part. 3,
confer. 18, de Causis excus. a Jejun. — ³¹ Tract. 2, disp. 1,
qu. 4, cap. 4, § 4. — ³² Exam., tom. 1, a n. 2890. — ³³ In
4um Praec. Eccl., cap. 4.

standi cibos dominorum vel infirmorum qui-
bus inserviunt, etiam mane, et etiam si cibi
praegustandi sint ova vel carnes, et etiam in
quadragesima ». Allegatur tamen a Sanchez,
loc. hic cit., ex quo Diana allegationem de-
sumpsit, uti refert Busenbaum.

Quomodo autem peccat dispensando sine causa?

Plures censent peccare graviter: ut Pater Concina¹; et Sotus², Covarruvias³, Gordon, Tapia, etc., apud Salmant.⁴ (qui id putant probabile); quia hoc esset contra bonum commune, ad quod leges ordinantur. — Sed satis probabiliter dicunt peccare tantum venialiter Sanchez⁵, Laymann⁶; et Salmant.⁷ cum Basilio, Palao, Salas, Villalobos, etc.: modo tamen scandalum vel aliud damnum absit. Ratio, quia hoc quod non omnes conformentur in observantia legum humanarum non videtur tam gravis deordinatio, ut damnetur de mortali.

2°. *Episcopi* possunt etiam dispensare cum subditis suis pro casibus occurrentibus, sed non nisi ex justa causa; alias, dispensatio erit nulla⁸. Si vero causa non videatur omnino sufficiens ad dispensandum, vel dubitetur an sufficiat, poterit

episcopus partim dispensare, et partim commutare jejunium in aliud pium opus; ut ajunt Roncaglia⁹, et Viva⁷ cum Tamburino.

Potest etiam episcopus ob aliquam specialem causam dispensare pro una vice in lege universalis jejunii aut commutare: cum ejus officium sit salutis suarum ovium invigilare, et scandala infirmorum tollere; puta si periculum sit alicubi jejunium non observari. Ita Laymann⁸, Azor⁹; et Salmant.¹⁰ cum Cajetano, Armilla, Tabiena, Sanchez, Trullench. — Sed Summus Pontifex Benedictus XIV, in bulla *Prodiit jam dudum*¹¹ dixit sententiam oppositam (nimirum non posse episcopos pro universo grege dispensare in lege jejunii) esse non modo communiorem cum Raynaud, Merati, Diana, Monacelli, Leandro et Ferraris; sed etiam magis rationi consentaneam¹². Et sic ait ipse respondisse quibusdam episcopis, rogantibus an pos-

¹ Dissert. 2, de Jejun., cap. 26, n. 2. — Gordon, lib. 2, qu. 13, n. 13. — Tapia, tom. 1, lib. 4, de Legib., qu. 21, art. 2, n. 5 et 6. — Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 64 et 65. — De Matrim., lib. 8, disp. 18, n. 7. — Lib. 1, tr. 4, cap. 22, num. 13. — Tr. 11, cap. 5, num. 66. — Basil. Pont., de Matrim., lib. 8, cap. 14, num. 4. — Palao, tr. 3, disp. 6, punct. 8, § 1, num. 5. — Salas, de Legib., disp. 20, sect. 5, n. 54 et 55. — Villal., part. 1, tr. 2, diff. 41, n. 6, v. f. — Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi num. 4. — De Praec. decal., qu. 10, art. 5, num. 4. — Tambur., Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 60. — Lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 9. — Part. 1, lib. 7, cap. 18, qu. 5. — Tr. 23, cap. 2, n. 160

et 161. — Cajetan., v. Jejunium, cap. 3, v. f. — Armilla, v. Jejunium, n. 6. — Tabiena, v. Jejunium, n. 13, qu. 12. — Sanch., Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 5, num. 27. — Trull., lib. 3, cap. 2, dub. 7, num. 18 et 21. — Encycl. Prodiit jam dudum, de die 30 Januar. 1751, § 9 et seqq. — Raynaud, Heteroclitia pietatis, lib. 1, sect. 3, punct. 3, num. 34. — Merati, in Rubric. Breviarum, sect. 7, cap. 4, n. 23, v. Si vigilia. — Diana, Coordin., tom. 3, tr. 3, resol. 88. Cfr. ipsum Diana, part. 10, tr. 16, resol. 7). — Monacelli, Formular., part. 2, tit. 16, formul. 4, num. 12. — Leand., de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 10, qu. 42. — Ferraris, v. Jejunium, n. 26.

1032. — a) Sotus, citatus a Salmanticensibus ut refert S. Alphonsus, loquitur eodem modo ac plerique hic allegati auctores, de potestate quam habet Papa dispensandi in legibus positivis generatim; sed negat hoc fas esse sine justa causa, de *Just. et Jure, lib. 1, qu. 7, art. 3, v. f.*; et in *4, dist. 39, qu. unic., art. 2, v. Ex hac secunda*; quin tamen dicat quale foret, deficiente hac justa causa, ejus peccatum.

b) Covarruvias, de *Matrim., part. 2, cap. 6, § 9, n. 15 et 16*, ita esse ait « fortassis et frequentissime ».

c) Idemque dicendum est de quibuscumque superioribus hic infra nominandis, ut habet B. Doctor in *Hom. apost., tr. 12, n. 22*.

d) Et hoc quidem confirmatum est decreto S. Off. de die 12 Aprilis 1742, quod ad dubium: « An ob facultatem, quae Praefectis Apostolicis delegatur, Praefectus S. Dominici Americae meridionalis possit dispensare super esu carnis, ovorum et lactiniorum, tempore jejuniorum praesertim quadragesimae, cum omni multitudine ac omnibus sui

districtus incolis », respondit: *Negative*. Hinc eadem S. C., per decretum 17 Mart. 1883, facultatem, quae a S. C. de Prop. Fide episcopis ad quinquennium conceditur (Form. I et II, n. 27; form. III, n. 17) « dispensandi scilicet, quando expedire videbitur, super esu carnis, ovorum et lactiniorum, tempore jejuniorum et quadragesimae, ita commutandam esse jussit, ut verbo *dispensandi*, haec in posterum adderentur: « non tamen per generale indultum, sed in casibus particularibus ». — Nihilominus per decretum S. R. et U. Inq. de die 2 Decembr. 1894 (quod deinde die 18 Mart. 1896 et 15 Decembr. 1897 explicatum est), Leo XIII omnibus et singulis locorum Ordinariis facultatem in perpetuum concessit (facta tamen in singulis casibus mentione Apostolicae dispensationis) « anticipandi die sibi benevisa, atque ob gravissimas causas [inter quas assignari valet grave periculum, modo sit generale, quod abstinentia anticipanda non observetur] etiam dispensandi super lege jejunii et abstinentiae, quando festum sub utroque praeepto servandum Pa-

sent vigiliam S. Mathiae occurrentis in ultimo die bacchanaliorum^{e)} ad praecedens sabbatum transferre. Hinc ipse Benedictus licentiam eis impertivit, ut pro illo anno praedictam vigiliam anticiparent.

Vicarii autem episcoporum non possunt dispensare, nisi ex speciali facultate ipsis concessa; ut ait Viva¹.

Neque possunt dispensare *abbatissae* aliaeque superiores monialium, cum ipsae nullam habeant jurisdictionem spiritualem. Possunt tamen in aliquo casu declarare moniales subditas ad jejunium non teneri. — Ita Concina², cum aliis passim. (Vide dicenda *Lib. IV, n. 53 et 61*).

3°. *Parochi*, licet dubitetur inter doctores, an ex vi juris communis possint dispensare in jejuniis, jure tamen consuetudinis certe id possunt ex justa causa cum suis subditis particularibus; non vero pro tota parochia^{f)}. Ita ex communi sententia, quam tenent Laymann³, Lessius⁴, Pater Concina⁵, Elbel⁶, Sanchez⁷, Holzmann⁸, (quamvis hic permittat tantum ad unum vel alterum diem^{g)}, sed alii absolute loquuntur); item Salmant.⁹ cum Ca-

¹ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, n. 5. — Dissert. 2, de Jejun., cap. 26, n. 6. — Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 8. — Lib. 4, cap. 2, n. 45. — Loc. cit., num. 4. — Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, num. 504. — De Matrim., lib. 8, disp. 9, n. 27. Cfr. Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 5, n. 18. — De Praec. Eccl., n. 19, v. f. — Tr. 23, cap. 2, n. 155. — Cajetan., in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 147, art. 4. — Suar., de Legib., lib. 6, cap. 14, i. f. — Silvest., v. Jejunium, qu. 7,

Vicarius episcopi, non nisi ex speciali facultate. Monialium superiorissae, quomodo dispensent.

Parochi dispensant cum particularibus.

jetano, Suarez, Silvestro, etc. Ratio, quia hoc expedit ad suave regimen Ecclesiae; nimis enim grave foret, ex locis remotis adire episcopos ad obtinendam dispensationem, cujus necessitas occurrit in diem. (Vide *Lib. I, n. 190, v. Parochi*, et *Lib. III, n. 288, ad 3°*). — Immo valde probabiliter potest parochus in iis dispensare, etiam praesente episcopo. Quamvis enim parochi de jure hanc jurisdictionem non habeant, habent tamen, ut dictum est, ex consuetudine, quae satis potest jurisdictionem tribuere, ex cap. *Cum contingat, de foro compet.* Ita Sanchez, Concina; et Salmant.¹⁰ cum Lopez^{h)}, Azor et aliis supra relatis.

Id possunt etiam *vicarii* parochorum qui exercent actus parochiales jurisdictionem exigentes: nisi parochi expresse repugnentⁱ⁾; ut Salmant. cum Sanchez, Palatio, Pasqualigo, etc.

4°. Possunt etiam dispensare cum suis subditis, et adhuc cum semetipsis, omnes *praelati religiosorum* etiam inferiores, atque vicarii superiorum localium^{j)}. Ita Concina¹¹, et Elbel¹² cum aliis commu-

n. 20, v. *Quartum*. — Sanch., loc. cit., de Matrim., n. 27. — Concina, dissert. 2, de Jejun., cap. 26, n. 4. — Tr. 23, cap. 2, num. 155. — Azor, part. 1, lib. 7, cap. 18, qu. 3. — Salmant., loc. cit. — Sanch., Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 5, n. 18. — Mich. de Palatio, in 4, dist. 15, disp. 8, v. *Praesente igitur*. — Pasqual., Prax. jejun., decis. 387, n. 6. — Dissert. 2, de Jejun., cap. 26, n. 5. — Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejun., n. 503.

Etiam valde probabiliter potest praesente episcopo.

Idem possunt vicarii parochi. Limitatio.

Praelati regulares dispensant secum et cum subditis.

troni principalis aut Titularis, vel solemne aliquod festum [ut esset centenarium, peregrinatio et similia]; item magno populorum concursu [quod intelligi potest etiam de concursu civitatis et loci] celebrandum, incidit in ferias sextas aut sabbata per annum, excepto [quoad facultatem sive anticipandi sive dispensandi] tempore quadragesimae, diebus quatuor temporum et vigiliis per annum jejunio consecratis [sub qua exceptione numerandae sunt vigiliae per annum abrogatae, quarum jejunium translatum fuit in ferias sextas et sabbata adventus]; atque ut eadem anticipandi, seu etiam gravissimis de causis dispensandi potestate uti possint pro diebus, quibus nundinae extraordinariae, magno item populorum concursu habeantur. Et ex rationabili causa potest episcopus committere parochis, ut ipsi assignent diem in quo anticipari debeat abstinentia, ex dicta declaratione 18 Mart. 1896 ad 6.

e) De qua sola loquuntur auctores a Benedicto XIV relati, negantes scilicet episco-

pum posse hac vigilia a jejunio dispensare; et ita etiam a Benedicto allegantur.

f) Restrictionem istam omittunt Laymann, Lessius, Concina, Elbel.

g) Si nempe dispenset omnes simul suos parochianos; si vero dispenset cum hac dumtaxat vel illa persona particulari, Holzmann ait parochum posse dispensare per integram quadragesimam.

h) Ludovicus Lopez, *Instruct. nov., part. 2, cap. 109, v. Tertio dicitur*, id satis perspicue innuit; dicit enim parochum posse dispensare, quando dispensatio episcopi commode haberi non potest, et addit ex Silvestro, quem non reprobat: « Immo ait S. Thomam... tenere quod sacerdos proprius potest in hoc dispensare ». A Salmant. tamen citatur pro asserto quod parochus dispensare potest, quando ad episcopum facilius non patet aditus.

i) Salmanticenses, Sanchez et Michael de Palatio limitationem hanc non habent.

j) Elbel omittit vicarios superiorum localium.

niter: Ratio, quia regulares superiores veram habent jurisdictionem spiritualem supra subditos suos, ut eis provideant in illis quae ad ipsorum bonum regimen pertinent^{h)}.

Hic autem maxime advertenda est de omnibus hujusmodi facultatem dispensandi habentibus, doctrina communis, quam tradit D. Thomas¹⁾, nimirum: *Si causa sit evidens, per seipsum licite potest homo statuti observantiam praeterire, praesertim consuetudine interveniente, vel si non posset de facili recursus ad superiorem haberi. Si vero causa sit dubia, debet aliquis ad superiorem recurrere, qui habet potestatem in talibus dispensandi.*

1033. - *Secunda causa est IMPOTENTIA, sive physica sive moralis. - Ex impotentia physica excusantur:*

1°. *Infirmi*, quibus jejunium timetur posse notabile damnum afferre. Hinc dicunt Elbel²⁾ et Viva³⁾ quod si sibi persuadeat ex experientia vel ex probabili ratione jejunium graviter nociturum, non tenetur jejunare. - Sic ideo etiam excusantur qui laborant febris tertiana vel quartana, vel qui ab ea immediate convaluerunt. Holzmann⁴⁾.

Item debiles, qui una vice alimentum sufficiens non possunt sumere; ut Sanchez⁵⁾ cum Silvestro et Angles, ac Holzmann⁶⁾ cum Laymann^{a)}.

¹⁾ 2^a 2^a, qu. 147, art. 4. - ²⁾ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, n. 527. - ³⁾ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, n. 2, i. f. - ⁴⁾ De Praec. Eccl., n. 14. - ⁵⁾ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 14, num. 11. - *Silvest.*, v. *Jejunium*, qu. 9, n. 24, v. *Sextum*. - *Angles*, Flor., de Jejunio, qu. 6, diff. 8. - ⁶⁾ Loc. cit., num. 14. - ⁷⁾ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 1. - ⁸⁾ Lib. 4, cap. 2, n. 40. - ⁹⁾ Consil., lib. 5,

Item praegnantibus et lactantibus, quibus aliquando permittuntur etiam carnes, si puer sit infirmus aut ei imminet periculum infirmitatis, vel si mater sit debilis; ut Roncaglia⁷⁾ et Holzmann^{b)}. - Immo praegnantibus peccarent, si pluries jejunarent. Secus, si unum vel alterum jejunium aliqua mulier robusta ferre vellet; ut Petrocorensis^{c)} cum Navarro^{c)}.

2°. Excusantur *pauperes* qui non habent prandium perfectum pro unica congrua refectione. Ita communiter Lessius⁸⁾, Sanchez⁹⁾, Elbel¹⁰⁾, Sporer¹¹⁾, Holzmann¹²⁾ et alii, ex D. Thoma¹³⁾, ubi ait: *Excusari videntur illi qui frustatim elemosynas mendicant, qui non possunt simul habere quod eis ad victum sufficiat.* - Hinc valde probabiliter dicunt Sanchez¹⁴⁾ cum Angles, Salmant.¹⁵⁾ et Roncaglia¹⁶⁾ (contra Mazzotta), quod si quis non haberet nisi panem et legumina aut herbas, non teneretur ad unicam refectionem. Licet enim esset is ad hujusmodi obsonia assuetus; tamen ideo se sufficienter sustentat, quia pluries in die, et pluries in magna quantitate, se reficere solet iis cibis qui sunt modicae nutritionis.

1034. - *Impotentia etiam moralis etiam excusatur a jejunio. - Et haec est quando jejunium non sine gravi incommodo, sive sine magna difficultate extrinseca, quae magno incommodo aequiparatur, sustineri potest; ut dicunt Abelly¹⁷⁾, Viva¹⁸⁾, Tam-*

cap. 1, dub. 15, n. 1. - ¹⁰⁾ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, n. 507, sub 5. - ¹¹⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 55. - ¹²⁾ Loc. cit., n. 13. - ¹³⁾ Loc. cit., art. 4, ad 4. - ¹⁴⁾ Loc. cit., dub. 15, n. 3. - *Angles*, de Jejunio, qu. 6, diff. 9, v. f. - ¹⁵⁾ Tr. 23, cap. 2, n. 133. - ¹⁶⁾ Loc. cit., cap. 2, qu. 4, resp. 1. - *Mazzotta*, tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 4, § 4, qu. 4. - ¹⁷⁾ De Jejunio, § 2, n. 2. - ¹⁸⁾ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, n. 3.

^{h)} Regulares speciali voto abstinentiae non adstricti frui etiam possunt indulgentiis, circa jejunium et observantiam ciborum tempore quadragesimae et per annum, pro fidelibus promulgatis ab Ordinariis locorum nomine Sanctae Sedis Apostolicae, quamvis episcopi in praefatis indulgentiis de regularibus nullam faciant mentionem, ut constat ex declaratione S. Off. de die 20 Decembr. 1871 et 20 Jan. 1892.

1033. - ^{a)} Laymann, *lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 1*, non citatur ab Holzmann; clare tamen hoc assertum insinuat, dum loquens de senibus et juvenibus, eos a jejunio excusari ait, quia frequentiore cibo indigent ob virium imbecillitatem.

^{b)} Holzmann, *de Praec. Eccl., n. 14*, his verbis sententiam suam exponit: « Non tenentur, inquit, jejunare... lactantes et praegnantibus; quae si jejunent, non habent pro se et sua prole sufficiens alimentum ».

^{c)} Petrocorensis, *lib. 4, de Temperant., cap. 3, qu. 3*, adducit Navarrum, qui in *Man., cap. 21, n. 16*, mulieres illas asserit peccaturas esse, si jejunaverint, nisi ita robustae essent, ut una comestione sibi et infantibus sufficere possent. At ipse Petrocorensis dicit: « Consulendum est ut abstineant, nisi uno aut altero solum die jejunandum sit: quid enim mulieri robustae ab uno aut altero die jejunii timendum? »

Praegnantibus et lactantibus excusantur.

Pauperes, quando excusantur.

Grave incommodum excusatur.

burinius¹⁾; et Croix²⁾ cum Bonacina, etc. - Hinc

1°. Non tenentur jejunare ii quibus jejunium affert gravem capitis dolorem; ut dicunt Holzmann³⁾, Elbel⁴⁾; et Sanchez⁵⁾ cum Angles^{d)}, Navarro et Gabriele.

2°. Excusantur ii qui jejunando non possunt noctu calefieri, vel per notabile tempus somnum capere^{e)}, ut communiter docent DD., ut Sanchez⁶⁾ et Salmant.⁷⁾, Palaus⁸⁾, Sporer⁹⁾, Holzmann¹⁰⁾, Lessius¹¹⁾, Laymann¹²⁾, etc.

An autem *isti teneantur eo casu mane sumere collatiunculam, ut sero possint comedere, et sic servare jejunium?*

Affirmant Roncaglia¹³⁾, Concina¹⁴⁾, Salmant.¹⁵⁾ et Croix¹⁶⁾ cum Sanchez¹⁷⁾. Ratio, quia ille qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media non difficilia. - Sed valde probabiliter id negant Elbel¹⁸⁾, Tamburinius¹⁹⁾, Filiucci^{f)}, Viva²⁰⁾ cum Fagundez²¹⁾, Diana²¹⁾; item Lopez^{f)}, Sanctius et Loth, apud Croix²²⁾. Ratio, ut alii dicunt, quia nemo tenetur ordinem pervertere, sed potest communi aliorum consuetudini se uniformare. At haec ratio debilis est: nam refectionem ad vesperam transferre, revera non est ordinem pervertere, sed

Adest tunc, juxta alios, obligatio coe-nandi mane. Valde probabiliter negatur.

¹⁾ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 14 et 47. - ²⁾ Lib. 3, part. 2, n. 1824. - *Bonac.*, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 15. - ³⁾ De Praec. Eccl., n. 14. - ⁴⁾ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, num. 507, sub 6. - ⁵⁾ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 14, n. 10. - *Navar.*, Man., cap. 21, n. 16. - *Gabr. Biel*, in 4, dist. 16, qu. 3, art. 1, Nota 4. - ⁶⁾ Loc. cit., n. 10. - ⁷⁾ Tr. 23, cap. 2, n. 125. - ⁸⁾ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 9. - ⁹⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 53. - ¹⁰⁾ Loc. cit., n. 14. - ¹¹⁾ Lib. 4, cap. 2, n. 40. - ¹²⁾ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 8. - ¹³⁾ Tr. 9, qu. 2, cap. 1, reg. in praxi, n. 4. - ¹⁴⁾ Dissert. 2, de Jejunio, cap. 22, n. 4. - ¹⁵⁾ Loc. cit., num. 88. - ¹⁶⁾ Lib. 3, part. 2, num. 1325. - ¹⁷⁾ Loc. cit., dub. 27, n. 4. - ¹⁸⁾ Loc. cit., num. 507, i. f. - ¹⁹⁾ Loc. cit., n. 14, v. f. - ²⁰⁾ De Praec. decal., qu. 10, art. 5, n. 3, i. f. -

illum perfectius servare, cum haec fuerit antiqua disciplina. Ratio potior est, quia dilatio comestionis usque ad vesperam revera medium est, non solum extraordinarium, sed grave afferens incommodum, cum in eo non leve perferatur incommodum: qua ratione derogatum est antiquae disciplinae quae olim tam rigorose fuit observata.

3°. Excusantur *militēs*, sive sint in castris sive in hospitibus^{g)}, ut dicunt communiter Concina²³⁾, Roncaglia²⁴⁾; et Salmant.²⁵⁾ cum Leandro, Pasqualigo et aliis. - Ratio: tum quia ipsi magnos labores perferunt: tum quia statis horis non possunt comedere, nec congruum habent cibum pro jejunio.

4°. Excusantur *uxores*, quae alias jejunando magnam paterentur indignationem a viris; ut Lessius^{h)}, Azor²⁶⁾, Viva²⁷⁾, Sanchez²⁸⁾, Salmant.²⁹⁾, Holzmann³⁰⁾; et Sporer³¹⁾ cum Cajetanoⁱ⁾, Silvestro, Navarro, Laymann, etc.: - modo jejunium a viro non prohibeatur in contemptum religionis vel praecepti Ecclesiae.

Pariter Sanchez³²⁾, Viva³³⁾ et Tamburinius³⁴⁾ excusant a jejunio *puellam* petentem nuptias, si timeat jejunando notabi-

Fagund., de 4° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 8, n. 19, i. f. - ²¹⁾ Part. 1, tr. 9, resol. 51. - *Joan. Santh.*, Select., disp. 54, n. 13. - *Loth.*, tract. 19, qu. 3, art. 5. - ²²⁾ Lib. 3, part. 2, n. 1325. - ²³⁾ Dissert. 2, de Jejunio, cap. 24, n. 9. - ²⁴⁾ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2, i. f. - ²⁵⁾ Tr. 23, cap. 2, n. 141. - *Leand.*, de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 8, qu. 91. - *Pasqual.*, Prax. jejunii, decis. 311. - ²⁶⁾ Part. 1, lib. 7, cap. 18, qu. 7. - ²⁷⁾ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 6, i. f. - ²⁸⁾ De Matrim., lib. 9, disp. 3, n. 13. - ²⁹⁾ Loc. cit., n. 127. - ³⁰⁾ De Praec. Eccl., n. 16, ad 3. - ³¹⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 65. - *Silvest.*, v. *Jejunium*, n. 25. - *Navar.*, Man., cap. 21, n. 19. - *Laym.*, lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 4. - ³²⁾ Loc. cit., n. 12. - ³³⁾ Loc. cit., n. 6, v. f. - ³⁴⁾ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 45.

^{d)} Angles, *Flor., de Jejunio, qu. 6, diff. 8*, eos excusat qui noctes fere insomnes ducunt, ut infra dicitur ab ipso S. Alphonso; de utroque autem casu ibidem loquitur Sanchez.

^{e)} Sanchez, Salmant., Holzmann loquuntur de iis qui totam noctem insomnem ducerent. Lessius vero hunc casum praetermittit.

^{f)} De Filiuccio, vide notam h supra ad n. 1031, 2^a causa, ubi hanc sententiam videtur innuere, eo quod eos a jejunio excusatur. - Et idem habet Ludovicus Lopez, *Instruct.*, citatus pariter a Diana, pro sententia quae negat eos teneri ad jejunium.

^{g)} Concina et Roncaglia excusant milites

qui degunt sive in castris sive in munitionibus; Salmant. vero addunt: Sive in hospitibus. At Leander et Pasqualigo eos excusant qui in munitionibus degunt, si « credant probabiliter [verba sunt Leandri] futuram esse occasionem pugnandi ».

^{h)} Lessius, *lib. 4, cap. 2, num. 44*, uxorem excusat propter solum mariti praecipuum.

ⁱ⁾ Cajetanus, a Sporer citatus ut asserit S. Alphonso, haec dumtaxat, *Sum.*, v. *Jejunium*, cap. 3, ante med., scribit: « Si uxor non potest se gratam viro servare, (puta quia propter jejunium macilenta aut pallida despicitur a viro) non tenetur jejunare ».

Militēs excusantur.

Item, uxor timens viri indignationem.

Practice non excusatur puella nupturiens.

Vir excusatur, si fiat impotens reddendi debiti.

Non vero, si fiat minus potens.

liter deformari. — Sed recte ait Croix¹ hoc practice vix esse probabile; cum vix accidat ex jejuniis ordinariis Ecclesiae hanc notabilem deformitatem causari.

Bene autem excusantur viri, si jejunando non possent uxoribus debitum reddere; quia praeceptum justitiae debet praevalere praecepto humano jejunii. Ita Sanchez² cum Cajetano, Armilla, Navarro, Sà, Valentia, etc.; Laymann³, Holzmann⁴, Tamburinius⁵; et Salmant.⁶ cum Lessio, etc. — Idem sentit Concina⁷; sed censet teneri virum prius precibus hortari conjugem ut a petendo desistat. Si tamen hoc omitteret, non putarem eum peccare, saltem mortaliter. — Si autem vir, servans Ecclesiae jejunia et alia moderata ex devotione, redderetur minus

potens ad debitum reddendum, non teneretur ab eis abstinere; quia non teneretur cum spirituali jactura illa omittere ut potentior se reddat; uti dicunt Sanchez⁷ cum Gabriele⁸, Soto⁹, Silvestro, Angelo, etc.; ac Croix⁸ cum Cornejo et Stephano.

Non autem excusantur conjuges a jejunio, si cum illo debitum petere non possint; ut Croix⁹ et Tamburinius¹⁰. — Qui tamen¹¹ probabiliter excusatur conjugem advertentem in altero, nisi petat, periculum incontinentiae, vel gravem suspicionem concipere quod ipse adulteratus fuerit vel aliam diligit¹².

1035. — 5°. Excusantur universae adolescentescens usque ad annum vigesimum primum completum; ut docet D. Thomas¹²

Non excusatur conjugis si fiat impotens petendi.

Limitatio.

Juvenes ante 21 annum completum, excusantur.

Less., lib. 4, cap. 2, n. 44. — ¹ Loc. cit., n. 5. — *Silvest.*, v. *Debitum conjugale*, qu. 1. — *Angel.*, v. *Debitum*, n. 6. — ² Lib. 3, part. 2, n. 1338. — *Cornejo*, tom. 2, tr. 6, disp. 5, dub. 1, i. f. — *Stephan. a S. Paulo*, tr. 1, disp. 5, n. 131, post med. — ³ Loc. cit., n. 1338. — ⁴ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 40. — ⁵ Loc. cit., num. 41. — ⁶ 2^a 2^a, qu. 147, art. 4, ad 2.

¹ Lib. 3, part. 2, n. 1326. — ² De Matr., lib. 9, disp. 3, n. 10. — *Cajetan.*, Sum., v. *Jejunium*, cap. 3, ante med. — *Armilla*, v. *Jejunium*, n. 4, i. f. — *Navar.*, Man., cap. 21, n. 16, v. f. — *Sà*, v. *Jejunium*, n. 9. — *Valent.*, in 2^a 2^a, disp. 9, qu. 2, punct. 5, v. *Necessitas*. — ³ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 4. — ⁴ De Praec. Eccl., n. 16, ad 2. — ⁵ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 37. — ⁶ Tr. 23, cap. 2, num. 127. —

⁷ Concina, *dissert. 2, cap. 23, n. 12 et seqq.*, id concedit ad vitandum incontinentiae periculum in altero conjugis petente, vel ad ejus fragilitati subveniendum. In reliquis concordat.

⁸ Gabriel Biel et Sotus a Sanchez non satis distincte hic citantur; neque habent sententiam hic-expositam, sed tantum generalius principium quod praemittit Sanchez, *loc. cit.*, ubi scribit: «Conjux se extenuans et debilitans absque fraude ex bona fide mediis honestis, ut servans Ecclesiae jejunia et alia moderata ex devotione, impendensque moderate tempus honestis studiis, vacat a culpa. Quia sic non efficietur impotens, sed minus potens; nec teneretur cum spirituali jactura a spiritualibus operibus abstinere, ut se potentior et robustiorem conservet... Ita... Gabr..., Sotus...». — At revera auctores isti rationem allatam a Sanchez praetermittunt, et solam propositionem habent. — Sotus quidem, *in 4, dist. 32, art. 1, i. f.*, expressis verbis scribens: «Non licere conjugi sese impotentem consulto reddere, ut conjugem contra monitum Pauli defraudet, atque adeo nec per illi-cita media potest se debilitare et extenuare... Attamen si absque fraude et bona fide honestisque mediis id faciat, nempe servando ecclesiastica jejunia et quaedam etiam ex devotione, impendendoque moderate tempora honestis studiis, nulla est culpa metuenda». — Gabriel vero, *Suppl. in 4, dist. 32, qu. un., art. 3, dub. 1*, refert utique solutionem Ri-

chardi, quae dicebat: «Contingit se facere impotentem modo illicito, et hoc non licet. Et modo licito per jejunia et orationes intentione bona, dummodo rationabile fuerit obsequium, et hoc licet. Sic enim fit impotens secundum quid, non totaliter». — At subdit Gabriel: «Illa solutio cum reverentia petit principium»; sed paulo post ipse concludit: «Posset tamen aliquis sine notabili conjugis praedjudicio etiam juvenulae curare salutem propriam cum moderata carnis castigatione, secluso scandalo proximi... Verisimile est virum graviter peccare si sua culpa sponte se facit impotentem in fraudem redditionis debiti, dando per hoc occasionem fornicandi mulieri, etiam per nimiam abstinentiam, jejunium, etc.».

¹ Ex eadem impotentiae causa, (non autem censentur dispensari vi dispensationis qua gaudet paterfamilias), per simplicem confessorium dispensari quandoque possunt personae, quae sunt in potestate patrisfamilias, quando nempe paterfamilias a lege abstinentiae a carnibus tempore quadragesimae dispensatus, non potest aut non vult cibos utriusque generis, esuriales scilicet et carnes, parari, illique aliter se sustentare non possunt: adjecta conditione de non permiscendis licitis atque interdictis epulis, et de unica comestione in die pro iis qui jejunare tenentur. Ex S. Poenitentiarum, die 16 Januar. 1834, 27 Maji 1863, 6 Augusti 1860. — Animadvertendum praeterea est patrisfamilias, cum in familia adest aliquis a lege abstinentiae a carnibus dispen-

Etiam si sint robusti.

Quid, si compleant 21 annum die jejunii.

cum aliis communiter. Hi enim indigent majori et crebriori cibo, tam ad augmentum naturae quam ad vires solidandas. — Sentit autem Durandus¹, quod si aliquis adolescens esset robustus, et in ipso natura jam attigerit terminum augmenti, is teneretur ad jejunia. Sed haec opinio est contra communem et contra D. Thomam², qui prorsus deobligat juvenes ante finem tertii septennii, et tantum subdit: *Conveniens tamen est ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant.*

An vero aliquis adolescens complens vigesimum primum annum, v. gr. hora tertia vel nona, teneatur eo die jejunare?

Negant Escobar³, Sporer⁴; et Trullench⁵, Diana⁶, etc., apud Salmant.⁷ quia, ut hi dicunt, praeceptum jejunii respicit totum diem integrum, tamquam unicuique objectum praecepti. — Sed probabilius affirmant⁸ Pater Concina⁹, Sanchez⁶; et Salmant.⁷ cum Bonacina, etc. Ratio, quia praeceptum obligat statim ac tempus obligationis advenit; prout qui perveniens

¹ In 4, dist. 15, qu. 10, v. *Responsio*. — ² 2^a 2^a, qu. 147, art. 4, ad 2. — ³ Lib. 45, n. 364. — ⁴ Tr. 3, cap. 4, Append., num. 48. — ⁵ Dissert. 2, cap. 19, num. 3. — ⁶ De Matrim., lib. 2, disp. 24, n. 23. — ⁷ Tr. 23, cap. 2, n. 120. — *Bonac.*, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., num. 7. — ⁸ Loc. cit., n. 4. — ⁹ Lib. 4, cap. 2, n. 41. — ¹⁰ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 2. — ¹¹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 4, n. 6. —

satus, dispensationem ad omnes familiae personas indiscriminatim extendere non posse; sed: «Infirmatatem et aliud quodcumque rationabile impedimentum, de utriusque medici consilio, non vero gulam, avaritiam, sive generatim expensarum compendium, eximere posse a praecepto abstinentiae in diebus esurialibus». S. Poenitentiarum, 19 Januar. 1834.

1035. — ^a) Trullench, *lib. 3, cap. 2, dub. 6, n. 1*; Diana, *part. 1, tr. 9, resol. 49*, sententiam hanc tantummodo non improbant, uti notant Salmant., *tr. 23, cap. 2, n. 120*. Trullench tamen alteram opinionem, eam scilicet quam S. Alphonsus probabiliorum appellat, amplectitur, et existimat illum eo die ad jejunium teneri, si nondum plures refectioes sumpserit.

^b) Si nempe ante hoc punctum completi vigesimi primi anni, jejunium non fregerit, ut dicunt Sanchez, Salmant. et Bonacina.

1036. — ^a) Sporer, *loc. cit.*, n. 50, a fortiori hoc significat, scribens: «Absolute sexaginta annorum completorum, secundum communem jam DD. sententiam, excusantur a jejunio». Et auctores citatos allegat. — Pro Navarro tamen, vide notam e ad n. 1031. — Toletus

ad locum ubi tenetur ad jejunium, obligatur jejunare statim ac pervenit.

1036. — 6°. Excusantur senes. — Sed de his

Dubitatur 1°. *An sexagenarii indistincte sint ab obligatione jejunii immunes?* — Communiter DD. docent sexagenarios excusari in dubio de validitate virium, nisi oppositum constet. Ita Bonacina⁸, Lessius⁹, Laymann¹⁰, Sanchez¹¹, Abelly¹²; Sporer^a) cum Navarro^a), Toletus^a), etc. Ratio, quia in istis praesumptio in dubio stat pro imbecillitate virium, ut a jejunio excusati censeantur. — Sed

Dubium fit: *an teneatur jejunare, si quis certe robustus inventiatur?*

Prima sententia affirmat: eamque tenent Filiucci¹³, Elbel¹⁴; Bonacina¹⁵ cum Valentia, Abulensi, Rodriguez^b), Reginaldo; Laymann¹⁶ cum Navarro, Cajetano, Toletus^b), Sà^c), etc. Ratio, quia illi qui in ea aetate vires validas habent, non reputantur ut senes. — Haec quidem est probabilis.

Sexagenarii excusantur.

Certe robusti probabiliter non excusantur.

¹² De Jejunio, § 2, num. 2. — ¹³ Tr. 27, part. 2, num. 112. — ¹⁴ Part. 3, confer. 16, de Oblig. jejunii, num. 458. — ¹⁵ Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., num. 4. — *Valent.*, in 2^a 2^a, disp. 9, qu. 2, punct. 5, v. *Impotentia*. — *Abulensis*, in Math., cap. 6, qu. 147. — *Regin.*, lib. 4, n. 209. — ¹⁶ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 1. — *Navar.*, Man., cap. 21, n. 16. — *Cajetan.*, in 2^a 2^a, qu. 147, art. 4, ad 1.

vero, *lib. 6, cap. 4, n. 1*, scribit: «Senes post sexagesimum annum, secundum communem sententiam excusantur; licet in hoc non sit regula certa: aliqui enim senilem contrahunt debilitatem ante sexagesimum; aliqui robusti sunt etiam post sexagesimum: ut plurimum tamen sexagesimus annus excusat».

^b) Rodriguez et Toletus videntur hanc sententiam satis perspicue innuere. Rodriguez enim, *Sum., part. 1, cap. 24, n. 1*, postquam dixit senes non teneri ad jejunium, et senes haberi communiter sexagenarios et ultra, addit: «Quod secundum Cajet. debet relinquere arbitrio boni viri; nam aliqui in aetate quinquaginta annorum sunt debiliores quam alii in sexaginta». — De Toletus, vide nota superioris ea quae scribit.

^c) Sà non citatur pro hac sententia a Laymann; citatur autem a Palao pro opposita, et quidem recte; nam v. *Jejunium, n. 9*, scribit: «Excusatur a jejunio aetas... major sexagesimo». — Atvero Sà videtur hic irrepsisse ex mendo typographico loco S. Antonini, qui citatur a Laymann pro prima sententia, et qui eam revera tenet, *part. 2, tit. 6, cap. 2, § 6, v. Septimo*.

Aequè
probabili-
ter excu-
santur.

Sed non minus probabilis est sententia *opposita*: quam tenent Sanchez¹, Escobar², Holzmann³, Roncaglia⁴ (qui eam tutam vocat); Viva⁵ cum Trullench, Molfesio, etc.; Salmant.⁶ cum Villalobos, Leandro, etc. Et probabilem putant Azor⁷, Palaus⁸ cum Sà⁹ et Angles; Elbel⁹ ac Mazzotta¹⁰. — Ratio: tum quia sic fert universalis consuetudo, ut testantur communius doctores apud Roncaglia; tum quia alias esset res multis scrupulis obnoxia, examinare an aliquis sexagenarius sit vel ne sufficienter robustus ad jejunium sustinendum. — Sed ratio potior est: quia hujusmodi senes, tam ob virium imbecillitatem quam ob defectum caloris, nequeunt simul alimentum sufficiensumere, egentque cibo frequentiori; et licet nonnulli in tali aetate robusti videantur, eorum tamen robur est de facili illusivum et inconstans, cum negari non possit, in hujusmodi senibus vires deficere et prolabi in interitum, ita ut si in morbum incidant, difficulter perfecte convalescant. Unde Galenus¹¹ sic dixit: *Senilis corporis statum... simili ratione iis qui ex morbo convalescunt, in victu esse curandum*. Hinc commune adagium prodiit: *Senectus ipsa morbus est*.

Objectioni
satisfit.

Nec obstat dicere cum Elbel, quod senes ante sexagenarium annum certe tenentur ad jejunium: unde cum dubium accedat an deinde ob aetatem excusentur, possidet praeceptum. — Nam responde-

¹ De Matrim., lib. 7, disp. 32, n. 17. — ² Lib. 45, n. 367. — ³ De Praec. Eccl., n. 17. — ⁴ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, qu. 4, resp. 1. — ⁵ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 8. — *Trull.*, lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 3. — *Molfes.*, Sum., part. 1, tr. 10, cap. 4, n. 37. — ⁶ Tr. 23, cap. 2, n. 130. — *Villal.*, part. 1, tr. 23, diff. 4, n. 6. — *Leand.*, de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 8, qu. 17. — ⁷ Part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 4. — ⁸ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, num. 6. — *Angles*, de Jejunio, qu. 6, diff. 6. — ⁹ Part. 3, confer. 16, de Oblig. etc. jejunii, num. 458. — ¹⁰ Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 4, § 4, qu. 1. — *Roncaglia*,

^{a)} Elbel, *part. 5, confer. 13, de Horis canon.*, n. 443. « In dubio, inquit, an infirmitas sit vere gravis, vel periculum gravis infirmitatis rationabiliter timendum, standum erit iudicio periti et conscientiosi medici, vel a superiore, ubi id fieri potest, petenda dispensatio: in quo puncto superiores non debent esse nimis difficiles aut scrupulosi ».

^{e)} Huc referenda videtur dispensatio generalis quam SS. D. N. Pius PP. X, per litteras S. Off., ad archiepiscopum Toletanum die

1°. Quod cum dubitatur an lex comprehendat aliquem casum aut subjectum, non obligat; quia tunc prorsus perinde est ac si dubitetur an existat lex vel non pro illo casu aut subjecto: et ideo possidet libertas; ut docent Sanchez¹², Palaus¹³ cum Salas, Salmant.¹⁴ et Tamburinius¹⁵. An vero sexagenarii comprehendantur a lege vel non, est quidem dubium, immo valde probabiliter negatur, ut ostendimus: unde hoc casu, non lex, sed libertas possidet. — Respondetur 2°. Quod, etiamsi eo casu possessio staret pro lege, sexagenarii nec etiam tenentur ad jejunium. Quia, cum senes ad eam aetatem perveniunt, duabus ipsi obligationibus obstringuntur: una, servandi praeceptum Ecclesiae; altera, tuendi valetudinem. Unde, sicut in dubio prudens timor gravis incommodi excusat a recitatione Officii, ut communiter dicunt Holzmann¹⁶, Viva¹⁷; Salmant.¹⁸ cum Sanchez, Pellizzario, Trullench et aliis, ac ipse Elbel¹⁹: ita excusat etiam sexagenarios a praecepto jejunii. Praeceptum enim naturale servandi sanitatem praeponderat praecepto ecclesiastico jejunii; cum in talibus senibus adhuc robustis, ut ait Palaus¹⁹, semper adsit periculum moraliter certum gravis nocimenti aut diminutionis virium, quae semel amissae nunquam recuperantur^{e)}.

An autem annus sexagesimus debeat esse completus ad excusandum?

Affirmant Sporer²⁰ et Elbel^{f)}. — Sed

loc. cit. — ¹¹ De Sanitate tuenda, lib. 5, cap. 4. — *Elbel*, loc. cit. — ¹² Decal., lib. 1, cap. 10, n. 33. — ¹³ Tr. 1, disp. 3, punct. 7, n. 2. — *Salas*, in 1° 2°, tr. 8, sect. 25, num. 258. — ¹⁴ Tr. 11, cap. 2, n. 110. — ¹⁵ Decal., lib. 1, cap. 3, § 7, v. *Leges*, num. 1. — ¹⁶ De Praec. partic., n. 480. — ¹⁷ De Praec. decal., qu. 3, art. 6, num. 8. — ¹⁸ Tr. 16, de Horis canon., cap. 3, num. 36. — *Sanch.*, Consil., lib. 7, cap. 2, dub. 45, n. 6. — *Pellizzar.*, tr. 5, cap. 8, num. 115. — *Trull.*, lib. 1, cap. 7, dub. 27, n. 2. — ¹⁹ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 8. — ²⁰ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 50.

31 Martii 1906 datis, presbyteris saecularibus sexagenariis in Hispania concessit, nempe: « Benigne declarare dignatus est presbyteros saeculares sexagenarios in Hispania vi bullae *Cruciatae* et indulti pro carnibus vescendis, praecisione facta ab eorum majori vel minori robore, vel infirmitate, uti carnibus posse ferri II et III Majoris Hebdomadae, sicut fideles laici ».

^{f)} Elbel, *part. 3, confer. 16, de Oblig. etc. jejunii*, n. 458, id utique requirit in opi-

Sufficit an-
nus 60 in-
choatus.

alii dicunt sufficere ut sit inchoatus: Viva¹, Mazzotta², Diana³ cum Naldo; et probabile putat Palaus⁴ cum Sà⁵, Angles⁶ et Llamas⁷. Ratio, quia communiter dicitur sexagenarius qui annum sexagesimum inchoavit^{h)}.

1037. — Dubitatur 2°. An excusentur a jejunio feminae quinquagenariae?

Feminas
quinquage-
narias ali-
qui excu-
sant.

Prima sententia affirmat: quam tenent Escobar⁴, Renzi⁵; et Narbona, Machado^{a)} ac Pellizzarius^{a)}, apud Diana^{a)}. Et hanc approbat etiam Sanchez, qui (licet in Tractatu *de Matrim.*⁶ in dubium revocaverit), in opusculo tamen *Consiliorum*⁷, cum Cajetano^{b)} et aliis eam absolute docet; et probabilem putant Viva⁸ et Mazzotta⁹. Ratio istorum, quia in feminis antecedit senectus, ita ut quinquagenariae nequeant amplius generare. — *Secunda* vero sententia, quam tenent Laymann¹⁰, Salmant.¹¹, Tamburinius¹², Croix^{c)}, Holzmann¹³, Elbel¹⁴, Anacletus¹⁵, negat quinquagenarias excusari, nisi adsit specialis

Alii ne-
gant per se
excusari.

¹ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 8. — ² Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 4, § 4, qu. 1. — ³ Part. 5, tr. 14, resol. 83. — *Naldus*, Sum., v. *Tempus*, n. 20. — ⁴ Lib. 45, num. 372 et 373. — ⁵ In 4 Praec. Eccl., cap. 4, qu. 4. — *Narbona*, Annal. tract. Juris, ann. 60, qu. 2, n. 18 et seqq. — ⁶ Lib. 7, disp. 32, n. 17, v. f. — ⁷ Lib. 5, cap. 1, dub. 4, n. 6. — ⁸ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, num. 8. — ⁹ Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 4, § 4, qu. 1. — ¹⁰ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 2. — ¹¹ Tr. 23, cap. 2, num. 131. — ¹² Decal., lib. 4, cap. 5, § 7,

nione, quam probabilem appellat; sed probabilis esse opinatur, ut S. Alphonsus supra notavit, sexagenarium robustum non eximi a jejunio.

^{g)} Palaus, *tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 6*, valde probabilem vocat opinionem quae sexagenarios a jejunio excusat, et ibi auctores citat. — Et revera Sà, v. *Jejunium*, n. 9: « Excusat a jejunio, inquit, aetas... major sexagesimo ». — Angles, *de Jejunio*, qu. 6, diff. 6, probabile existimat senes excusari « post sexagesimum annum ». — Llamas denique, *Method.*, part. 3, cap. 5, § 20, simpliciter sexagenarios excusat. — Deinde vero Palaus, ex Joanne Sanchez, quem nec probat nec reprobat, subdit satis esse sexagesimum annum inceptum.

^{h)} In *Hom. apost.*, tr. 12, n. 25, S. Doctor expresse amplectitur hanc secundam opinionem: « Ad excusandum sexagenarium a jejunio, inquit, sufficit annum sexagesimum esse inceptum: ita ajunt Castrop., Angles, Sà... etc., quia in favorabilibus annus inceptus habetur pro completo ». Cfr. etiam *Istrus. e Pratica*, cap. 12, n. 25.

circumstantia infirmitatis vel debilitatis. Quia experientia constat quod feminae sine detrimento valetudinis facilius jejunant; cum ipsae minori indigeant cibo.

Primam sententiam non audeo improbare, sed neque audeo probabilem dicere, dum video illam a Laymann, Tamburinio, Elbel et Lacroix^{c)} cum aliis omnino rejici, et Dianam dubitare de sua probabilitate.

1038. — Dubitatur 3°. An qui voverit jejunare, puta semel in hebdomada, toto vitae suae tempore, teneatur ad jejunium in aetate sexagenaria?

Prima sententia, quam tenent Sanchez¹⁶, Bonacina¹⁷, Renzi¹⁸, Palaus¹⁹, Escobar²⁰; et Tamburinius²¹ cum Fagundez^{a)} ac Diana^{a)}, negat, nisi quis expresse voluerit se obligare ad jejunandum post sexagesimum annum. — Ratio istorum, quia votum, cum sit lex particularis, non obligat nisi ad instar legis ecclesiasticae.

n. 5. — ¹⁶ De Praec. Eccl., n. 17. — ¹⁷ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, num. 507, sub 4. — ¹⁸ Tr. 10, dist. 2, num. 64. — *Laym.*, loc. cit. — *Tambur.*, loc. cit. — *Elbel*, loc. cit. — *Diana*, part. 9, tr. 7, resol. 73. — ¹⁹ Decal., lib. 4, cap. 11, num. 54. — ²⁰ Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 4, i. f. — ²¹ In 4 Praec. Eccl., cap. 4, qu. 6. — ²² Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, num. 8. — ²³ Lib. 45, num. 379. — ²⁴ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 9.

1037. — ^{a)} Machado, *Perfeto conf.*, tom. 1, lib. 2, part. 4, tr. 3, docum. 9, n. 4, adducit Sanchez id probabile existimantem. — Pellizzarius, *de Monialib.*, cap. 6, n. 25, eandem sententiam probabilem putat. — Et Diana, *part. 9, tr. 7, resol. 73*, auctores istos affert tamquam probabilem eam judicantes.

^{b)} Cajetanus forte non citatur a Sanchez pro hac sententia, et revera neque in *2am 2ae*, qu. 147, art. 4, ad 2, v. *Ad primum de senibus*, neque in *Sum.*, v. *Jejunium*, § *Jejunium quibus personis inexcusabiliter sit obligatorium*, id habet de feminis.

^{c)} Croix, *lib. 3, part. 2, n. 1318*, videtur quidem huic sententiae adhaerere, eam tamen non tenet expresse, nec contrariam expresse damnat aut rejicit.

1038. — ^{a)} Fagundez allegatur utique a Tamburinio, sed videtur esse mendum, cum Tamburinius indicet: « *Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 4, fin.* », et ista indicatio Bonacinae conveniat, non autem Fagundez. — Diana vero male a Tamburinio allegatur, cum ipse, *part. 1, tr. 9, resol. 20, i. f.*, utramque sententiam afferat, at neutram dijudicet.

Prior opi-
nio S. Do-
ctori non
probabilis.

Vovens
jejunium
pro tota vi-
ta.

excusatur
juxta alios
a sexagesimo
anno.

Verius,
per se non
excusatur.

Secunda tamen verior sententia, quam tenent Laymann¹, Sporer², Anacletus^{b)}, Holzmann³, Elbel^{b)} et Roncaglia⁴, affirmat teneri, nisi adveniat specialis ratio debilitatis. — Ratio, quia votum, quamvis obliget ad instar praecepti ecclesiastici quoad modum, non tamen quoad personas. Unde, sicut adolescens ante vigesimum primum annum potest se obligare ad jejunandum, ita et senes post annum sexagesimum; et satis praesumitur ad id voluisse se obstringere qui vovit jejunium *usque ad mortem*, sive *toto vitae suae tempore*.

Limitatio. Secus autem dicendum cum Anacleto^{b)} et Elbel^{b)}, si quis voveat sine tali expressione, et non advertat ad aetatem sexagenariam. — Tunc enim non tenetur: quia eo casu vel censetur se obligasse ad instar praecepti ecclesiastici, juxta primam sententiam; vel quia tunc supervenit notabilis mutatio, ad quam si advertisset, non intendisset se obligare, juxta dicta n. 226.

1039. — Dubitatur 4°. *An religiosi sexagenarii excusentur a jejniis regulae?*

Alii dicunt religio-
sios sexa-
genarios ex-
cusari a je-
juniis regu-
lae.

Affirmant Sporer^{a)}, Holzmann⁵, Tamburinius^{b)}; item Rodriguez^{a)}, Pasqualigo et Sanctius, apud Salmant.⁶ Quia pariter dicunt praeceptum regulae obli-

¹ Lib. 4, tract. 8, cap. 3, num. 2. — ² Tract. 3, cap. 4, Append., n. 51. — ³ De Praec. Eccl., num. 26. — ⁴ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, qu. 4, resp. 1. — ⁵ De Praec. Eccl., n. 26, v. Dices 2. — ⁶ Pasqual., Prax. jejunii, decis. 259, n. 3. — ⁷ Joan. Sanct. [Sanchez], Select. disp. 54, num. 8. — ⁸ Tr. 23,

^{b)} Anacletus, *loc. cit.*, n. 78 et 79; Elbel, *confer. 18, n. 528*, asserunt easdem in generali causas, quae a jejunio ecclesiastico excusant, excusare etiam a jejunio quod ex voto debetur, *dummodo non constet de alia voventis intentione*. Quod quidem ab Elbel, n. 529, his verbis explicatur: « Minime dubitandum, inquit, quin aliquis possit sibi met ponere legem strictius obligantem: immo talem a quovis Fratre Minore vi professionis sibi poni constat... Cum enim quisque illorum voveat *toto tempore vitae suae servare regulam S. P. N. Francisci*, et vi hujus sanctae regulae jubeamur servare triplex jejunium, etc., sequitur plane quod... et senes post completum sexagesimum adhuc teneantur ad observationem hujus, modo supponantur valentes et potentes viribus ».

1039. — ^{a)} Sporer, *tr. 3, cap. 4, Append., n. 51*, probabilem; Hieronymus Rodriguez, *Quaestion. regular., resol. 75, n. 10*, valde probabilem sententiam hanc existimant.

gare ad instar praecepti ecclesiastici. — Sed negant Azor^{c)}, Elbel⁷, Roncaglia⁸; et Salmant.⁹ cum Bordonio, etc.

Ego distinguendum puto, et dico non excusari, si in regula quam religiosi profitentur, expresse promittatur observantia *usque ad mortem*. Secus, si promissio fit sine illa clausula *usque ad mortem*, juxta id quod diximus in praecedenti Dubio. Et hujus sententiae videntur quidem esse Salmant.^{a)}; cum asserant in eorum regula (secundum quam loquuntur) observantiam *usque ad mortem* promitti.

1040. — Dubitatur 5°. *An jejunium subrogatum voto castitatis obliget voventem post sexagesimum annum?*

Negat Tamburinius¹⁰ cum aliis; quia in illa aetate, ut ait, ipsa senectus, utpote magnis infirmitatibus obnoxia, aequivalenter est morbus a jejunio excusans. — Affirmat vero Lacroix¹¹, dicens quod, sicut senes tenerentur in ea aetate ad castitatem, sic tenentur ad jejunium illius vice impositum. Sed haec ratio non convincit; nam nimis probat: probaret enim quod si vovens gravi laboraret morbo, adhuc teneretur ad jejunium.

Quapropter, cum senectus morbo aequiparetur eisdemque aerumnis subjicia-

cap. 2, num. 132. — ⁷ Part. 3, confer. 16, de Oblig. etc. Jejunii, n. 460. — ⁸ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, qu. 4, resp. 1. — ⁹ Loc. cit., n. 132. — ¹⁰ Bordon., Variar. resolut. 18, n. 6. — ¹¹ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, ex n. 10. — ¹² Lib. 3, part. 2, num. 1320.

^{b)} Ascanius Tamburinius, *de Jure abbatum, tom. 2, disp. 12, qu. 5, n. 7*, huic opinioni in ultima editione (anni 1650) adhaerere videtur, quatenus eam ultimo loco exponit; sed certe in prioribus editionibus, ut est Romana 1630, *loc. cit.*, n. 4, oppositam expresse tuebatur.

^{c)} Azor, *part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 3*, loquitur de correlativo casu, dicens religiosos adolescentes teneri ante vigesimum primum annum regulae jejniis.

^{d)} Salmant., *loc. cit.*, adducunt quidem Discalceatos, sed exempli gratia tantum, nec suam doctrinam ad eos coarctant; quin etiam, rationem omnino generalem afferunt: « Religiosi professi, inquit, tenentur ad regulae jejunia ante vigesimum primum annum, ergo etiam tenentur post sexagesimum. Secundo promissio observationis regulae fuit voluntaria et perpetua, hoc est sine mitigatione usque ad mortem, sicut promittimus nos Carmelitae Discalceati; ergo quamdiu vires sup-

Alii ne-
gant.

S. Doctor
distinguit.

Alii ne-
gant sexa-
genarios te-
neri jejunio
subrogato
castitati.

Alius af-
firmat.

Opinio ne-
gans, S. Do-
ctori non
improbabi-
lis.

Sed vide-
tur peten-
da dispen-
satio.

Propositio
damnata de
labore ex-
plicatur.

Quenam
artes excu-
sent.

tur, non omnino probabilis videtur prima sententia. — Sed cum res sit valde dubia, putarem hunc teneri ad impetrandam dispensationem: pro qua aetas illa est quidem sufficiens causa.

1041. — *Tertia* causa est LABOR.

Ante omnia, hic est advertenda propositio 30 damnata ab Alexandro VII, quae dicebat: *Ommes officiales qui in republica corporaliter laborant sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare an labor sit compatibilis cum jejunio*. — Merito Pontifex praefatam propositionem damnavit; quia secundum eam omnes laborantes, sive ob officium sive ob recreationem, sive labor esset compatibilis sive non cum jejunio, essent excusati: quod falsum est. Ideo igitur fuit illa proscripita, quia nimis generaliter loquebatur. — Caeterum omnes artes quae exerceri non possunt nisi cum ingenti corporis agitatione, a jejunio excusant, eo quod in eis multi spiritus consumuntur.

Hujusmodi artes laboriosas exercere, et a jejunio excusari, ex communi sententia dicuntur *fossores, agricolae, lapidariae, figuli, textores, lanarii, fullones, bajuli, aurigae, nautae remigantes, fabri lignarii, ferrarii et murarii*. — Ita communitur Salmant.¹, Concina², Elbel³ et alii.

Iis merito adduntur *cursores*: cum Sanchez⁴, Wigandt⁵, Roncaglia⁶, Sporer⁷. — *Sutores* qui calceos conficiunt; non vero qui coria scindunt^{a)}: Sanchez⁸,

¹ Tr. 23, cap. 2, num. 136. — ² Dissert. 2, de Jejunio, cap. 24, n. 2. — ³ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, n. 508 et 509. — ⁴ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 10, n. 6. — ⁵ Tr. 5, exam. 4, n. 92. — ⁶ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ⁷ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 58. — ⁸ Loc. cit., dub. 7, num. 5. — ⁹ Tr. 23, cap. 2, n. 136. — ¹⁰ Loc. cit., n. 509. — ¹¹ Part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 8. — ¹² Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 10. — ¹³ Tr. 5, exam. 4, n. 92. — ¹⁴ Tr. 3, cap. 4, Append., num. 58. — ¹⁵ Loc. cit., num. 136. — ¹⁶ Loc. cit., n. 10. — ¹⁷ Loc. cit., qu. 8. — ¹⁸ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, n. 509. — ¹⁹ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, num. 10. — ²⁰ De Praec.

petunt, ad regulae jejunia tenentur; alias peccabunt juxta uniuscujusque regulae obligationem.

1041. — ^{a)} Azor, Palaus, Wigandt et Sporer, *locis citatis*, simpliciter sutores excusant.

^{b)} Holzmann, *de Praec. Eccl., n. 15*, furnarios praetermittit.

^{c)} Tamburinius, *Decal., lib. 4, cap. 5, § 7*,

Salmant.⁹, Elbel¹⁰, Azor¹¹, Palaus¹², Wigandt¹³ et Sporer¹⁴. — Item *furnarii*: Salmant.¹⁵, Holzmann^{b)}, Palaus¹⁶. — *Pistorum*: Azor¹⁷, Elbel¹⁸, Palaus¹⁹, Holzmann²⁰. — *Coqui* plures dapes et multis personis praeparantes, si fere per diem laborent; ut Salmant.²¹ et Sporer²², Roncaglia²³ et Tamburinius²⁴. Secus, si pauca fercula parent, vel tantum praesideant inferioribus ministris. — *Typographi* praelum versantes, non vero typos componentes: Concina²⁵, Salmant.²⁶, Holzmann²⁷, Elbel²⁸. — *Famuli* qui vehementer tota die incumbunt majoribus laboribus; ut Laymann²⁹ et Sporer³⁰. Non vero ancillae lanam aut linum nentes, aut similia levia servitia domus exhibentes; ut Tamburinius³¹. — *Secantes lapides; percurstantes urbem ad vendendas merces*: Croix³². — *Ornantes* templa scalas circumferendo: Tamburinius^{c)}. — Qui autem bene advertit omnes hos laborantes non excusari a jejunio, nisi laborent saltem per majorem diei partem; non vero, si per duas vel tres horas.

Barbitonsores communiter non excusantur; ut docent Lessius³³, Laymann³⁴, et Salmant.³⁵, etc. cum communi. — Excipe, nisi aliquis artem suam sine refectioe exercere non valeret propter laboris molestiam vel propter complexionis debilitatem; ut dicunt Palaus³⁶, Sanchez³⁷, Mazzotta³⁸, Concina³⁹; et Ledesma^{d)}, Fagundez^{d)} ac Leander^{d)}, apud Salmant.^{d)}, ex Lessio⁴⁰.

Eccl., n. 15. — ²¹ Loc. cit., n. 136. — ²² Loc. cit., n. 58. — ²³ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ²⁴ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 27. — ²⁵ Dissert. 2, de Jejunio, cap. 24, n. 7. — ²⁶ Loc. cit., n. 136. — ²⁷ Loc. cit., n. 15. — ²⁸ Part. 3, confer. 18, num. 509. — ²⁹ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 3. — ³⁰ Loc. cit., n. 58. — ³¹ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 25. — ³² Lib. 3, part. 2, num. 1330. — ³³ Lib. 4, cap. 2, n. 43. — ³⁴ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 3. — ³⁵ Tr. 23, cap. 2, num. 139. — ³⁶ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, num. 10. — ³⁷ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 8. — ³⁸ Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 4, § 4, qu. 2. — ³⁹ Dissert. 2, de Jejunio, cap. 24, n. 6. — ⁴⁰ Loc. cit., n. 43, i. f.

n. 30, in omnibus concordat, excepto quod non loquitur de eo qui scalas circumfert.

^{d)} Martinus Ledesma, *2^a 4^{ae}, qu. 17, art. 3, dub. 9, propos. 2*; Fagundez, *de 4° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 8, n. 16*; Leander, *de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 8, qu. 70*, a Salmant., *loc. cit.*, n. 139, allegantur ut qui excusent simpliciter barbitonsores; Leander ta-

Item Palaus¹, et Ledesma ac Angles^{e)}, apud Sanchez², excusant etiam *sartores*. — Sed hoc non admittendum, nisi ipsi peculiari debilitate laborent; ut ait Concina³. Vel nisi aliquando deberent extraordinario labore etiam per magnam noctis partem suere, ut evenire posset, si aliqua festivitas immineret, et non possent necessaria vestes conficere; ut dicunt Roncaglia⁴ et Salmant.⁵

Pictores et scribae sive notarii non excusantur; ut verius docent Salmant.⁶, Tamburinius⁷, Viva⁸, et Elbel⁹ cum communi, ut asserit; contra Henriquez, Machado^{f)}, Leandro^{f)} et Pasqualigo^{f)}, apud Salmant.^{f)}: nisi labor sit talis ut non posset exerceri cum jejuni sine magna difficultate. Neque *horologiarum*; ut ait idem Elbel. Sed excipe eos qui magna horologia conficiunt, ad quae construenda magnis viribus opus est.

Alii absolute excusant *molitores, argentarios et sculptores*; at Concina¹⁰ hos non excusat nisi ob debilitatem personae. — Sed melius puto dicendum, in his attendi debere qualitatem laboris, an sit gravis et cum jejuni incompatibilis. Regula enim communiter recepta est cum Lessio¹¹, quod qui sine magno incommodo nequit aliquam artem, etsi per se non la-

boriosam, exercere, vel propter debilitatem personae, vel propter aliam pecularem circumstantiam, is non tenetur ad jejuniu.

1042. - Hic quaeritur 1°. *An artifices divites, qui ex officio exercent artes laboriosas, peccent si in die jejunii laborem assumunt?*

Prima sententia probabilis affirmat, quam tenent S. Antoninus¹², Concina¹³ cum Gabriele, Durando et Armilla^{a)}. — Et hanc clare tenet etiam S. Thomas¹⁴, ubi sic ait: *Si operis labor commode differri possit aut diminui absque detrimento corporalis salutis et exterioris status, qui requiritur ad conservationem corporalis vel spiritualis vitae; non sunt propter hoc Ecclesiae jejunia praetermittenda.*

Verum secunda communis sententia, quam tenent Silvester¹⁵, Navarrus^{b)}, Salmant.¹⁶, Viva¹⁷, Lessius¹⁸, Roncaglia¹⁹, Elbel²⁰; Sanchez²¹ cum Tolet^o, Ledesma, Medina, et alii innumeri, dicit hos non peccare, quamvis non indigeant pro sui vel suorum sustentatione. — Probat ex decreto sive oraculo vivae vocis, prolato ab Eugenio IV anno 1440; ut testantur omnes auctores^{c)} citati, utque habetur in *Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum*^{d)}. In illo enim sic fertur Pontifex

Artifices divites ex officio laborantes:

probabiliter peccant, si laborent die jejunii.

Communiter negatur.

§ 6. — ¹² Dissert. 2, de Jejuniis, cap. 24, num. 4. - *Gabr. Biel*, in 4, dist. 16, qu. 3, art. 1, nota 4, v. *Tertia causa. Duwand. a S. Portiano*, in 4, dist. 15, qu. 10, n. 6. (lit. D). — ¹³ 2^a 2^a, qu. 147, art. 4, ad 3. — ¹⁴ V. *Jejunium*, n. 24. — ¹⁵ Tr. 23, cap. 2, n. 134 et 136. — ¹⁶ In propos. 30 Alex. VII, n. 1. — ¹⁷ Lib. 4, cap. 2, n. 42. — ¹⁸ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, num. 2. — ¹⁹ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejuniis, n. 508. — ²⁰ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 4. - *Tolet.*, lib. 6, cap. 4, n. 3. - *Martin. de Ledesma*, 2^a 4^a, qu. 17, art. 3, dub. 9, propos. 2. - *Joan. Medina*, Cod. de Jejuniis, qu. 9, v. *De his qui*.

men eos excusat dumtaxat si per totam integram diem artem suam exercent.

^{e)} Angles, *de Jejuniis*, qu. 6, diff. 10, negat *sartores* a jejuni excusari.

^{f)} Salmant., *loc. cit.*, n. 140, auctores istos allegant, ut qui scribas simpliciter excusent. — Atvero Machado, *tom. 1, lib. 2, part. 4, tr. 4, docum. 1, n. 3*, dicit tantum eximi a jejuni omnes qui manibus laborant. — Leander, *loc. cit.*, qu. 71, 123 et 124; et Pasqualigo, *decis. 335, n. 2*, et *decis. 306, n. 3 et 4*, scribas et pictores excusant, modo artem suam per totam diem exercent.

1042. - ^{a)} Armilla, v. *Jejunium*, n. 4, insinuat hanc opinionem, eo quod excusat eos

« qui ex necessitate cujuscunque debiti operis non possunt jejungere ».

^{b)} Navarrus, *Man.*, cap. 21, n. 16, excusat artifices, « sive sint divites sive pauperes... quia nullus eorum qui operi laborioso incumbunt, ut plurimum tam dives est, qui suo labore ad aliquid ex praedictis non indigeat », scilicet, ut ipse antea dixit: « Non potest [sine labore assiduo] se aut suam familiam sustentare, aut collocare suas filias, aut studiis filiorum necessaria suppeditare, nec sibi nec suis ad cultum decentem necessaria comparare ».

^{c)} Uno Roncaglia excepto.

^{d)} Habetur ibi v. *Jejunium*, n. 2; sed si-

declarasse: *Artifices laboriosas artes exercentes, et rustici, sive divites sint sive pauperes, non teneantur jejungere sub praeecepto peccati mortalis. Et quod absolvi possunt, et induci ad eleemosynas et alia bona facienda.*

Alicui^{e)} hujusmodi declaratio visa est apocrypha, dicenti: 1°. Inepta videri verba illa: *sub praeecepto peccati mortalis*; ergone declarat pontifex teneri sub veniali? et cur? Sed respondetur: quia facile hujusmodi divites possunt venialiter peccare, assumendo laborem propter cupiditatem lucri; juxta dicta n. 885, v. *Utrum*. Et ob hanc causam rationaliter monet Pontifex eos inducendos esse ad alia bona opera facienda. — 2°. Inepta etiam videri alia verba illa: *et quod absolvi possunt*; si non peccant, a qua culpa absolvi debent? Sed hoc clare intelligitur; eo quod forte ii tamquam indispositi a confessariis dimittebantur, propterea Eugenius declaravit bene eos absolvi posse, non quidem a transgressione jejunii, sed ab aliis peccatis confessis.

Caeterum, usquedum mihi non constabit falsitas hujus declarationis, nunquam audeo eam apocrypham dicere, postquam tot classici auctores communiter pro vera illam habent, et super ea suam sententiam fundant.

Ratio autem hujus sententiae mihi videtur esse: quia valde interest reipublicae ne causa jejunii operarii intermittere exercere artes quibus ex suo officio incumbunt. Si enim in diebus jejunii tantum pauperes laborare possent sine jejunii obligatione, plures, quibus non est opus actualiter laborare ad se sustentandum, laborem intermitterent: quod certe verteret in notabile reipublicae detrimentum.

¹ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 18. — *Leand.*, de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 8, qu. 61. - *Pasqual.*, Prax. jejunii, decis. 290, n. 4. - ² Dissert. 2, cap. 24, num. 3. - ³ Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 8 et 9. - ⁴ Loc. cit. - ⁵ In propos. 30 Alex. VII, n. 5. - ⁶ Lib. 4, n. 216. —

gnatur littera o parva, qua significatur oraculum esse vivae vocis non authenticum.

^{e)} Auctor iste est Concina, *dissert. 2, de Jejuniis*, cap. 24, n. 1.

1044. - ^{a)} Bonacina, *disp. ult., de Praec. Eccl.*, qu. 1, punct. ult., n. 9; Azor, *part. 1,*

1043. - Quaeritur 2°. *An artifices qui laborando sine gravi incommodo jejungere valent, teneantur ad jejuniu?*

Prima sententia negat, quam tenent Tamburinius¹; et Leander et Pasqualigo, apud Concina². — Ratio: tum quia consuetudo communiter a jejuni eximit omnes qui laboriosas artes exercent; leges autem non respiciunt quod raro et per accidens evenit, sed quod communiter et per se contingit; tum quia ab Eugenio IV in praefata declaratione omnes hi fuerunt dispensati.

Secunda vero sententia, quam tenent Bonacina³, Concina⁴, Viva⁵, Reginaldus⁶, affirmat teneri; modo tamen sit manifestum quod ipsi jejundo grave non subeant incommodum: cum ex una parte lex universe obliget omnes qui valent cum levi incommodo jejungere: et ex altera satis non constat Eugenium voluisse cum eis dispensare. — Secus vero dicendum, si dubium sit an jejundo grave perferant incommodum; quia ex communiter contingentibus, in dubio praesumitur jejuniu non esse compatibile cum artibus laboriosis.

Haec secunda sententia, speculative loquendo, videtur probabilior; sed in praxi vix reperietur unus qui ex hujusmodi labore non graviter relaxetur.

1044. - Quaeritur 3°. *An excusentur a jejuni exercentes artes laboriosas in diebus in quibus vacat a labore?*

Commune est inter doctores, quod ii qui uno vel altero die non laborant non tenentur jejungere. Ita Sanchez⁷, Bonacina⁸, Azor⁹, Roncaglia⁸, Elbel⁹, Tamburinius¹⁰; Croix¹¹ cum Mendo et Diana. Ratio, quia in primo die excusantur ad reficiendam lassitudinem propter laborem assumptum in die praecedenti: in altero,

Alii excusant laborantes, etsi jejuniu non sit grave incommodum.

Alii affirmant tunc teneri,

nisi sit dubium de gravi incommodo.

Secunda opinio, speculative probabilior; prima, practice.

Cessans ab opere vel altero die excusatur,

¹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, num. 10. — ² Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ³ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejuniis, num. 518. — ⁴ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 24. — ⁵ Lib. 3, part. 2, num. 1338. - *Mendo*, *Statera*, *dissert.*, 8, qu. 7. - *Diana*, *part. 1, tr. 9, resol. 9.*

lib. 7, cap. 17, qu. 8, hanc teneantur sententiam, si tamen isti artifices jejundo grave sentirent incommodum ob laborem praecedentis diei, aut si redderentur inepti ad laborem sequenti die suscipiendum, ut ipse S. Alphonsus inferius notat.

ad servandas vires propter laborem in subsequenti die assumendum.

Sed quid, si in illis duobus diebus posset aliquis sine gravi incommodo jejunare?

Bonacina¹; Ledesma et Medina, apud Viva², affirmant teneri: nisi experti jam fuerint ex praecedenti labore laxatos manere, vel minus aptos reddi ad laborem pro die sequenti. E contrario Elbel³, Sanchez⁴ cum Victoria⁵, etc.; Diana⁶ cum Fagundez et Hurtado, absolute excusant; quia ipse labor lassitudinem infert. — At ego sentio cum Viva⁶, pariter distinguendum, ut in praecedenti Quaestione: nempe, quod si manifeste ipsi grave incommodum ex jejunio non sustinerent, tenerentur jejunare. Secus, si non manifeste: in dubio enim excusantur; quia ex communiter contingentibus praesumptio stat pro necessitate alimenti, ut vel reficiantur a labore exercito, vel idonei redantur ad laborem exercendum.

1045. - Quaeritur 4°. An qui laborem assumit ut excimatur a jejunio excusetur a culpa?

Non videtur dubitandum quod hic, postquam graviter est defatigatus, etiam malo fine, et etiamsi praeviderit defatigationem illam fore impossibilem cum jejunio, ad illud non tenetur; ut communissime docent Laymann⁷, Pater Concina⁸; Sporer⁹ cum Medina; ac Diana^{a)} et Silvester, Paludanus, Sanchez, Palaus,

Filliucius et Pasqualigo (qui asserit communem esse sententiam), apud Croix¹⁰. — Ratio, quia jam ille est factus moraliter impotens ad jejunandum.

An autem iste apponendo impedimentum peccet contra jejunii praeceptum?

Negant Salmant.¹¹; cum Pasqualigo, Sanctio et Rocaful, apud Croix¹² Ratio, ut dicunt, quia tunc ille utitur jure suo, quo potest se extrahere ab obligatione legis: sicut se eximit ab obligatione jejunii qui egreditur e sua patria, ubi aderat obligatio jejunandi, ut alium locum adeat in quo tale praeceptum non adest. — Sed omnino affirmandum cum sententia communi, quam tenent Sanchez¹³, Azor¹⁴, Pater Concina¹⁵, Mazzotta¹⁶, et Diana¹⁷ (qui ait ab hac sententia non recedendum, quidquid prius alibi dixerit); item Viva¹⁸ et Croix¹⁹, qui dicunt contrariam sententiam communiter rejici. Ratio, quia licet is non peccet contra praeceptum jejunii, omittendo jejunium post defatigationem; peccat tamen, quia operatur in fraudem praecepti: omnis enim lex obligat ne quid fiat data opera ut lex eludatur; ex D. Thoma. Vide num. seq.

1046. - Quaeritur 5°. An peccet contra legem jejunii qui sine justa causa laborem assumit, quamvis non in fraudem praecepti?

Negant Roncaglia²⁰; Bonacina, Ledesma, Medina, Leander, Pasqualigo et alii, apud Croix²¹.

part. 2, n. 1334. — ¹¹ Tr. 11, cap. 2, num. 164. — *Pasqual.*, loc. cit., n. 3. — *Joan. Sanct.*, Select. disp. 54, num. 14. — *Rocaful.*, Prax. theol. mor., tom. 2, tr. 6, lib. 8, cap. 9, n. 153 et 164. — ¹² Loc. cit., n. 1334. — ¹³ Loc. cit., dub. 7, num. 11 et 13. — ¹⁴ Part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 9, i. f. — ¹⁵ Dissert. 2, cap. 1, § 2, num. 1, ad 2. — ¹⁶ Tr. 1, disp. 2, qu. 2, cap. 4. — ¹⁷ Part. 10, tr. 14, resol. 11. — ¹⁸ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 7. — ¹⁹ Loc. cit., n. 1334, i. f. — *D. Thom.*, 1^a 2^{ae}, qu. 71, art. 5. — ²⁰ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — *Bonac.*, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., num. 9, cum disp. 2, de Peccat., qu. 8, punct. 1, n. 16. — *Petr. de Ledesma.*, Sum., part. 2, tr. 27, cap. 2, dub. 5, post concl. 6, v. *Dico 2.* — *Barthol. Medina.*, Sum., lib. 1, cap. 14, § 10. — *Leand.*, de Praec. Eccl., tr. 5, disp. 8, qu. 156. — *Pasqual.*, decis. 317, n. 4 et 5. — ²¹ Lib. 3, part. 2, n. 1334. —

quod quamvis accipiat laborem tamquam voluntarium et sine causa, non peccat mortaliter, quia sine fraude iter arripit, cum quo non stat jejunium. MS. Vatic. Ottobon., cod. 1015b, fol. 347.

1045. — a) Diana, part. 1, tr. 9, resol. 40, opiniones tantum de hac re exponit, nec de

Omnino affirmandum eum peccare.

Sed oppositum pariter omnino tenendum; ut censent Laymann^{a)}, Sanchez^{b)}; Palaus^{b)} cum Navarro, Cajetano, Tolet, Abulensi, Filliucio, etc. communiter; item Croix¹ cum Sanchez^{b)}, Diana ac alii. Et hanc clare docet S. Thomas², ubi loquens de eo qui se occupat talibus, quibus ab eundo ad ecclesiam impeditur (nempe ad Sacrum audiendum), damnat de peccato omissionis; et rationem adducit: *Qui enim vult aliquid cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti vult illo carere.* — Nec obstat dicere quod, si quis obligatus ad Sacrum audiendum, alio pergat ubi non adest tale praeceptum, eo fine ut eximatur, vel praevidens sic eximi ab obligatione Missae, non peccat. Nam bene respondet Mazzotta³ quod hic talis alio eundo omnino eximitur a debito Sacri audiendi; sed qui opus assumit ad se liberandum, vel praevidens se liberatum iri a jejunio, adhuc remanet ad illud obligatus, licet postea propter laborem assumptum a jejunio excusetur.

Notat autem Sanchez⁴ cum Victoria et alii, quod si quis non ad recreationem, sed ad finem utilem, licet non necessarium, assumit laborem, non peccat contra praeceptum jejunii si postea non jejundet. Et

Quid, si laborat ex fine utili non necessario.

Navar., Man., cap. 21, n. 17. — *Cajetan.*, Sum., v. *Jejunium*, cap. 3. — *Tolet.*, lib. 6, cap. 4, n. 4. — *Abulensis*, in Math., cap. 6, qu. 140. — *Fill.*, tr. 27, part. 2, n. 125. — ¹ Lib. 3, part. 2, n. 1334. — *Diana*, part. 10, tr. 14, resol. 11. — ² 1^a 2^{ae}, qu. 71, art. 5. — ³ Tr. 1, disp. 2, qu. 2, cap. 4, v. *Dico 2.* — ⁴ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, num. 16. — *Victoria*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 147, art. 4 (MS. Vatic. Ottobon., cod. 1015b, fol. 347¹). — ⁵ De Jejuniis, § 2, n. 3. — ⁶ Tr. 3,

ulla iudicium profert; unde non recte citatur a Sporer; quin etiam *resol. 52*, Diana, quamvis neget sibi displicere sententiam Sanchezii, attamen subdit recedendum non esse a sententia quae negat excusari illum qui ea intentione laborem assumit.

1046. — a) Laymann, lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 5, illicitum esse ait corporis exercitia haud necessaria, v. g. pilae lusum instituere, « cum proposito jejunium idcirco solvendi ».

b) Sanchez, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 15, ex parte consentit, asserens peccatum esse contra jejunii legem, si talis labor sit injustus, scilicet si assumatur ob finem inhonestum; idemque tenet Palaus, tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 10. Secus vero ait accidere Sanchez n. 16 et 17, si labor sit honestus; etiam si, n. 18, assumatur solius recreationis

idem ait de itinerante ex aliqua causa honesta, etsi non necessaria, puta ad visitandos propinquos vel patriam, ad venandum, ad ludendum pila; tunc enim semel vel iterum excusat. — Sed his non universe acquiesco: praesertim si sola delectationis causa iter sive alius labor suscipiatur; ut bene ajunt Abelly⁵ et Sporer⁶.

Caeterum probabiliter Elbel⁷; Sporer⁸ cum Laymann; et Sanchez⁹ cum Cajetano, Navarro, Angles et aliis communiter, excusant a culpa eos qui, licet ex proprio officio non laborent, tamen laborem aliquem magnum assumunt ob rarum lucrum^{a)}. Sicut probabiliter non peccant qui ob hujusmodi causam laborant in die festivo; ut ait idem Sanchez, utque diximus de tertio Praecepto n. 301 et n. 332 cum aliis.

1047. — Ratione pariter laboris excusantur a jejunio iter facientes pedestre per majorem diei partem; ut probabiliter docent Sanchez¹⁰, Lessius^{a)}, Holzmann¹¹, Palaus^{a)} et alii communiter. — Sicque pariter excusantur muliones et agasones pedestres mulas aut asinos ducentes; ut Salmant.¹² cum Sanchez^{b)}, Palao^{b)}, Tolet^{b)}, Laymann^{b)}, etc.

Hoc tamen intelligitur 1°. Nisi per-

cap. 4, Append., n. 61. — ⁷ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejuniis, n. 526. — ⁸ Loc. cit., num. 60. — *Laym.*, lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 3. — ⁹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, num. 2. — *Cajetan.*, Sum., v. *Jejunium*, cap. 3. — *Navar.*, Man., cap. 21, n. 16. — *Angles*, de Jejuniis, qu. 6, diff. 12. — *Sanch.*, loc. cit., n. 2. — ¹⁰ Loc. cit., dub. 10, num. 3. — ¹¹ De Praec. Eccl., num. 15. — ¹² Tr. 23, cap. 2, num. 137.

causa, nisi frequenter fiat; tunc enim peccatum esset contra jejunii legem.

c) Sanchez, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 18, ludentem pila aut venantem, semel et iterum excusat, si id faciat exercitii aut recreationis causa; illum vero, qui patriam vel propinquos inviseret, ne alius diebus a scholis abesset (ibi enim de scholari disputat), toties n. 17, excusat quoties liberit.

d) Sporer dicit: Ad « honestum lucrum ». 1047. — a) Lessius, lib. 4, cap. 2, n. 43, illos excusat qui ad nundinas vel ad alia negotia iter faciunt, « praesertim pedites ». — Palaus vero, tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 10, excusat iter pedibus facientes, « si quatuor vel quinque leucas pertransire debeant ».

b) Sanchez, loc. cit., dub. 10, n. 6; Palaus,

Laborans ad rarum lucrum probabiliter non peccat.

Iter faciens pedestre, quando excimatur.

nisi, juxta quosdam, possit facile jejunare.

Aiii absolute excusant.

S. Alphonsus distinguit.

Assumens laborem ut excimatur a jejunio:

post gravem defatigationem excimatur;

¹ Disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 9. — *Petr. de Ledesma.*, Sum., part. 2, tr. 27, cap. 2, dub. 3, post concl. 5, v. *Adverte.* — *Barthol. Medina.*, Sum., lib. 1, cap. 14, § 10, v. *Per necessitate.* — ² In prop. 30 Alex. VII, n. 9. — ³ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejuniis, n. 518. — ⁴ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 10. — ⁵ Part. 1, tr. 9, resol. 9. — *Fagund.*, de 4° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 8, n. 16. — *Thom. Hurtad.*, Resol. mor., tr. 10, Append., cap. 9, n. 135, 139 et 140 (non citatur a Diana). — ⁶ In prop. 30 Alex. VII, n. 9. — ⁷ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 5, v. f. — ⁸ Dissert. 2, cap. 22, n. 2. — ⁹ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 61. — *Barthol. Medina.*, Sum., lib. 1, cap. 14, § 10. — *Silvest.*, v. *Jejunium*, n. 24. — *Paludan.*, in 4, dist. 15, qu. 4, art. 2, concl. 5, (n. 19). — *Sanch.*, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 7, n. 12 et 13. — *Palaus*, tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 10. — *Fill.*, tr. 27, part. 2, n. 123. — *Pasqual.*, Prax. jejunii, decis. 320, n. 1. — ¹⁰ Lib. 3,

b) Victoria, a Sanchez utique pro hac sententia citatur, absque tamen loci indicatione; et revera haec tantum scribit in suis Comment. manuscriptis ad 2^{am} 2^{ae}, qu. 147, art. 4: « Dico quod quicumque ex quacumque causa suscipit laborem, quo stante non potest jejunare, excusatur ». Et inferius: « Ego puto

sona, completo itinere et alia refectione non sumpta in notabili quantitate, jam postea satis se reficiat: tunc enim nequit secundam comestionem facere, nisi die sequenti iter prosequi deberet. — Intelligitur 2°. Nisi iter commode differri possit; ut docet D. Thomas¹, dicens: *Si peregrinatio... commode differri possit... non sunt propter hoc Ecclesiae jejunia praetermittenda*. Et eum sequuntur Lessius²; et Laymann³ cum Silvestro, Toletus et Medina. Quando autem, incepto itinere jejunii dies intercurrit, non tenetur itinerans ab illo desistere ut jejuset; uti docent⁴ Sanchez⁴ cum Abulensi, Laymann; et Sporer⁵ cum aliis communiter.

Sed dubitatur 1°. *Quale iter communiter loquendo sufficiat ad excusandum?*

Pasqualigo apud Croix⁶ dicit satis esse iter septem miliarium, id est duarum leucarum et mediae (leuca enim importat hic spatium trium miliarium, sive unam horam itineris). — Sed haec opinio ab aliis non recipitur: qui probabiliter dicunt requiri ad excusandum saltem iter quatuor vel quinque leucarum; ut Salmant.⁷, Palaus⁷; Viva⁸ cum Trullench et Diana: quamvis Lacroix⁹ cum Bonacina, Filliuccio⁹, etc., requirat iter ad minus quinque leucarum, id est quindecim miliarium. — Si tamen via esset tam ardua, aut tempus tam asperum, aut si

itinerans esset adeo debilis vel itineri non assuetus, ut non posset jejuna sine magna difficultate: ob has causas aliquando posset eum excusare a jejuniis iter etiam sex miliarium vel minus.

Ita Sanchez⁹, Salmant.¹⁰, Roncaglia¹¹ et Croix¹². Sic pariter Tamburinius¹³ recte excusat famulos pedestres, comitantes dominum qui per totum diem equitaret per urbem. — Et sic adhuc probabiliter quidam doctus excusabat famulos qui jugiter per diem inserviunt, ambulantes ad emendum, ad comitandum, ad litteras ferendas, et similia.

Dubitatur 2°. *An iter facientes equis vel rhedis excusentur a jejuniis?*

Damnata quidem fuit prop. 31 ab Alexandro VII, quae dicebat: *Excusantur absolute a praeecepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant*. — Caeterum communiter DD. excusant qui sic itinerantur per plures dies; ut Salmant.¹⁴, Sanchez¹⁵, Roncaglia¹⁶, Laymann¹⁷, et Viva¹⁸ cum Trullench¹⁷. (Viva tamen et Laymann requirunt ut tale iter sit saltem per octo dies; sed hoc videtur nimis rigorosum). — Bene autem advertit Viva quod hujusmodi itinerantes non excusantur, si constet eos sine magno incommodo posse jejuna.

¹ 2° 2°, qu. 147, art. 4, ad 3. — ² Lib. 4, cap. 2, n. 43. — ³ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 3. — *Silvest.*, v. *Jejunium*, n. 23, v. *Secundum*. — *Tolet.*, lib. 6, cap. 4, n. 4. — *Joan. Medina*, Cod. de Jejunio, qu. 9, v. *Ad id reducitur*. — ⁴ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 11, num. 5. — *Abulensis*, in *Matth.*, cap. 6, qu. 140. — *Laym.*, loc. cit., cap. 3, n. 5. — ⁵ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 66. — *Pasqual.*, Prax. jejunii, decis. 313, num. 4. — ⁶ Lib. 3, part. 2, n. 1344. — ⁷ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 10. — ⁸ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 4. — *Trull.*, lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 12. — *Diana*,

part. 10, tr. 14, resol. 2. — *Bonac.*, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 11. — ⁹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 10, n. 3. — ¹⁰ Tr. 23, cap. 2, n. 137. — ¹¹ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ¹² Lib. 3, part. 2, n. 1344. — ¹³ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 25. — ¹⁴ Tr. 23, cap. 2, n. 138. — ¹⁵ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 10, n. 5. — ¹⁶ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ¹⁷ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, num. 3, i. f. — ¹⁸ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, num. 4. — *Viva*, loc. cit. — *Laym.*, loc. cit. — *Viva*, in propos. 31 Alex. VII, n. 6.

loc. cit., Toletus, lib. 6, cap. 4, n. 2; Laymann, loc. cit., n. 3, non citantur pro his exemplis a Salmant.

^c) Loquentes de peregrinatione devotionis causa.

^d) Salmant., tr. 23, cap. 2, n. 137, excusant iter pedestre facientes « per magnam diei partem, quia est labor non parum debilitans, maxime si esset per quatuor aut quinque leucas ». Negant vero excusari, si breve sit iter, « ut per unam aut duas leucas ».

^e) Croix, loc. cit., n. 1344, citat quidem Bonacina pro hac sententia (non vero Filliuc-

cium, qui, tr. 27, part. 2, n. 122, dicit duodecim aut quindecim miliaria excusare); at ipse Croix concludit: « His non obstantibus, probabiliter est... regulam generalem in istis statui non posse, nisi hanc unicam: tum tantum excusari itinerantem a jejuniis, quando cum labore itineris, quomodocumque tandem illud fiat, non potest consistere jejuniis sine magna difficultate et incommodo ».

^f) Trullench, lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 12, negat equites communiter excusari, « praesertim si tempus longum non sit, ut si tantum sit sex aut octo dierum ».

Propositio damnata de iter agente equitando.

Iteragens equo vel rheda plures dies exitur.

Item quandoque itinerans uno die.

Praeterea, recte dicunt Croix¹, Roncaglia²; et Salmant.³ cum Sanchez, Azor⁴, Toletus⁵, Trullench, etc., posse aliquando excusare iter etiam unius diei, si agendum esset cum magna defatigatione, ut evenit cursoribus; vel si equitans sit debilis, aut tempus sit asperum, vel iter arduum aut extraordinarium. — Iter autem octo vel decem leucarum putant non esse extraordinarium⁶) Salmant. cum Sanchez, Toletus, Trullench, Lastra, Corella, etc.; contra Machado, Diana, Leandrum, etc.

Itinerantes, quomodo possint jejunium servare.

Merito autem hic notat Viva⁴ cum Sanchez⁵, quod itinerantes, si non habeant cibos quadragesimales sufficientes ad sustentandum, potius debent refici lacticiis, adhuc in quadragesima, et servare jejunium, quam aliis legalibus cibis levioribus vesci et jejunium frangere; quia observantia jejunii praestat abstinentiae a lacticiis.

Opera pietatis excusant.

1048. - *Quarta causa excusans est PIETAS*. Communiter docent DD. propter hujusmodi causam pietatis posse hominem jejunium omittere, scilicet ob peragendam aliam piam caritatis aut religionis operam, quae sit majoris boni quam jejunium. Ita Salmant.⁶ cum aliis passim; ex D. Thoma⁷, ubi sic ait: *Si autem immineat necessitas statim peregrinandi et*

magnas diaetas faciendi, vel etiam multum laborandi, vel propter conservationem vitae corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem, et simul cum hoc non possint Ecclesiae jejunia observari: non obligatur homo ad jejunandum. Quia non videtur fuisse intentio Ecclesiae statuents jejunia, ut per hoc impediret alias pias et magis necessarias causas. — Subdit tamen S. Doctor: *Videtur tamen in talibus recurrendum esse ad superioris dispensationem: nisi forte ubi est ita consuetum, quia ex hoc ipso quod praelati dissimulant, videntur annuere*. Sed facile S. Thomas dispensationem hanc potius requirit ad majorem cautelam vel de convenientia, non vero de necessitate; cum mox prius jam dixerat, ut supra: *Propter hujusmodi causas pietatis non obligatur homo ad jejunandum*.

Sed Dubium fit: *an hujusmodi opera a jejuniis excusantia possint suscipi sponte, et non ex officio vel obedientia?*

Negant Silvester, Navarrus, Cajetanus¹ et alii, apud Salmant.². — Sed probabiliter affirmant Sanchez³; et Salmant.¹⁰ cum Armilla⁴, Gabriele, Palatio et Villalobos⁴. Idque expresse docet D. Thomas¹¹, ubi dicit: *Si etiam sit tanta abstinentia, quod homo ab operibus utilioribus*

Etiam, probabiliter, sponte suscepta.

¹ Lib. 3, part. 2, n. 1344. — ² Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 2. — ³ Tr. 23, cap. 2, n. 138. — *Sanch.*, Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 10, n. 4. — *Trull.*, lib. 3, cap. 2, dub. 7, num. 12. — ⁴ In propos. 31 Alex. VII, num. 11. — ⁵ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 32. — ⁶ Loc. cit., num. 142. — ⁷ 2° 2°, qu. 147, art. 4, ad 3. — *Silvest.*, v. *Jejunium*, num. 26. —

Navar., Man., cap. 21, num. 16 et 17. — ⁸ Tr. 23, cap. 2, n. 142. — ⁹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 13, n. 2. — ¹⁰ Loc. cit., num. 142. — *Gabr. Biel*, in 4, dist. 16, qu. 3, art. 1, not. 4, v. *Nota*. — *Mich. de Palat.*, in 4, dist. 15, disp. 8, v. *Rursum poscente pietate*. — ¹¹ In 4, dist. 15, qu. 3, art. 1, solut. 2, ad 3.

⁸) Salmant. non satis distincte auctores allegant. — Azor enim, *part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 9*, haec non concedit; Toletus vero, *lib. 6, cap. 4, n. 2*, cursores absque limitatione aut explicatione excusat.

⁹) Salmanticenses, loc. cit., n. 138: « Difficultas est, inquit, de itinere unius diei, si in eo decem aut octo leucas conficiant ». Et pro sententia affirmante id satis esse ad excusandum, allegant Machado, Diana, Leandrum, etc.; et re quidem vera, Leander, *de Praec. Eccl.*, tr. 5, disp. 8, qu. 101 et 102, ita docet; Machado autem, *Perfeto confess.*, tom. 2, lib. 6, part. 3, tr. 6, docum. 3, n. 1, absolute excusat eos qui equitando itinerantur; quam Joannis Machado sententiam Diana, *part. 8, tr. 7, resol. 40*, solummodo refert, neque eam approbat aut reprobat. — Salmant.

tamen addunt sententiam affirmantem communiter rejici, et iter octo vel decem leucarum per se non sufficere, nisi sit aliqua circumstantia specialis; et allegant auctores citatos, e quibus Lastra, in *propos. 31 Alexandri VII, n. 67*, ad amussim concordat; Sanchez vero, loc. cit., dub. 10, n. 4 et 5, negat equites per se et communiter excusari, nisi sit circumstantia particularis, vel nisi post multas diaetas et labores; Toletus autem, loc. cit., cursores excusat; Corella, in *Practica, tr. 17, n. 193*, negat unum diem satis esse per se ad excusandum. — De Trullench denique, vide hic superius, notam f.

1048. — ^a) Cajetanus, v. *Jejunium, cap. 3*, requirit utique pro peregrinatione, ut ex officio vel obedientia suscipiatur; non vero pro aliis misericordiae seu pietatis officiis. Idem-

impediatur, quamvis ad ea de necessitate non teneatur, indiscretum est jejunium, etsi non sit illicitum. Modo, intelligitur (ut infra explicabimus), opera illa ex justa causa assumantur, et differri non possunt.

1049. - Hinc. 1°. Excusantur qui *pluribus infirmis* cum magno labore *inserviunt* in hospitalibus aut monasteriis; ut dicunt Palaus ^{a)}, Bonacina ^{a)}, et Salmant. ¹ cum Ledesma ^{b)}, etc.

2°. Excusantur *peregrinantes* ad loca sacra: — modo ipsi vero zelo peregrinationem suscipiant in magnum Dei honorem aut magnam aedificationem communem, nempe si sint personae gravis auctoritatis (ut ait Cajetanus apud Laymann ²⁾); vel si peregrinatio vertat in magnum ipsius peregrini spiritualem utilitatem, ut dicunt Sanchez ³, Holzmann ⁴; et Salmant. ⁵ cum Silvestro ^{c)}, Abulensi ^{d)}, Palao, Villalobos, etc. — contra Ledesma ^{e)}, Palatio ^{e)} et Medina ^{e)}, apud Sanchez ^{e)}, qui excu-

sant a jejunio etiam eos qui simplicis devotionis causa peregrinationem suscipiunt. Sed haec opinio non videtur satis tuta, semper ac ipsi commode peregrinationem differre possunt, ut docet D. Thomas ⁶, ubi ait: *Si peregrinatio et operis labor commode differri possit aut diminui absque detrimento corporalis salutis..., vel spiritualis vitae, non sunt propter hoc Ecclesiae jejunia praetermittenda.* Et sic alii communiter, ut Lessius ⁷, Laymann ⁸, Holzmann ^{f)} et Salmant. ^{g)}.

Quando vero peregrinatio jam suscepta fuerit, et interim dies jejunii occurrat, non est obligatio intermittendi eam ut jejunium servetur, prout communiter inquirunt Sanchez ⁹; et Salmant. ¹⁰ cum Abulensi, Sporer ¹¹, et Laymann ¹², qui ait id ut certum tenendum.

3°. Excusantur *concionatores* qui praedicant quotidie sive frequenter in quadragesima, ut ex communi sententia dicunt Pater Wigandt ^{h)}, Toletus ⁱ⁾; et Salmant. ^{j)}

art. 4, ad 3. — ¹ Lib. 4, cap. 2, num. 44. — ² Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 5. — ³ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 11, n. 5. — ⁴ De Praec. Eccl., n. 16, i. f. — ⁵ Loc. cit., num. 144. — Palaus, tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, num. 11. — Villal., part. 1, tr. 23, diff. 4, num. 16. — ⁶ 2^a 2^{ae}, qu. 147,

que ac Cajetanus docent Armilla, v. Jejunium, n. 5; et Villalobos, part. 1, tr. 23, diff. 4, n. 15 et 16.

1049. - a) Palaus, tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 11, excusat nosocomos, « quorum ministratio infirmis necessaria est ». — Bonacina vero, disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 13, excusat eos, qui infirmos visitant, si cum his operibus nequeant jejunare.

b) Petrus de Ledesma, Sum., part. 2, tr. 27, cap. 2, dub. 3, post concl. 5, v. Tertia causa, excusat eos qui infirmis adsunt etc.; « unde si quis ex obsequio infirmis exhibito, vel ex vigilia nocturna nimis esset debilis, non obligaretur ». Et haec etiam a Salmant. loc. cit., habentur.

c) Silvester casum hunc, v. Jejunium, n. 23, qu. 9, praetermittit; sed Salmant. auctores indiscriminatim allegant.

d) Abulensi, in Matth., cap. 6, qu. 140, addit: Si commode differri non possit.

e) Martinus de Ledesma, 2^a 4^{ae}, qu. 17, art. 3, v. Secunda causa; Michael de Palatio, in 4, dist. 15, loc. cit.; Joannes Medina, cod. de Jejunio, qu. 9, v. Secunda causa, a jejunio eximunt eum qui piam peregrinationem instituit, quacum jejunium subsistere nequeat, et quae in aliud tempus differri non possit.

art. 4, ad 3. — ⁷ Lib. 4, cap. 2, num. 44. — ⁸ Lib. 4, tr. 8, cap. 3, n. 5. — ⁹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 11, n. 5. — ¹⁰ Tr. 23, cap. 2, num. 144. — Abulensi, in Matth., cap. 6, qu. 140. — ¹¹ Tr. 3, cap. 4, Append., num. 66. — ¹² Loc. cit., num. 5.

Et ita etiam a Sanchez, loc. cit., dub. 11, n. 1, allegantur. — Eadem igitur sententiam tenent, quae S. Alphonsus probatur, dum ipse S. Doctor requirit, ut commode differri non possit illa peregrinatio.

f) Holzmann, de Praec. Eccl., n. 16, i. f.: « Quodsi, inquit, absit ejusmodi specialis utilitas, peregrinatio diebus jejunii omittenda et differenda est ».

g) Salmanticenses, loc. cit., n. 144, id non habent, nisi in quantum requirunt ad exemptionem, ut peregrinatio differri non possit: « Excusantur... a jejunio voluntarii peregrini, quando commode jejunare non valent, nec peregrinatio differri potest, ne amittant socios itineris, et alias peregrinatio est animae valde utilis ».

h) Wigandt, tr. 5, exam. 4, n. 92, eximit concionatores, « qui per integram quadragessimam quotidie concionantur saltem per horam, quia labor est magnus ».

i) Toletus, lib. 6, cap. 4, n. 4, excusat concionatores, dummodo ex obedientia, officio aut voto concionentur.

j) Salmanticenses, loc. cit., n. 149, eos excusant eo die quo concionantur, si ter aut quater in hebdomada id faciant; pro qua sententia auctores allegant. At Navarrus, Man., cap. 21, n. 16, simpliciter eximit eos qui ex

cum Navarro ¹⁾, Cajetano ²⁾, Trullench ³⁾, etc. Quia actio concionandi est valde laboriosa, tum propter studium ad id necessarium, tum propter corporis agitationem. Et hoc maxime locum habebit pro missionariis, qui diebus missionis cum vehementi agitatione concionantur. — Caeterum decet quidem concionatores omnes, qui non solum verbo, sed etiam exemplo debent praedicare, ut quantum fieri potest, ad aedificationem populorum jejunia sategant observare, ut faciunt qui perfectionis amantiores sunt.

An vero excusentur qui tantum ter vel quater in hebdomada conciones habent?

Affirmant absolute Sanchez ¹, Roncaglia ², Tamburinius ³; et Henriquez, Trullench ac Pasqualigo, apud Salmant. ⁴. Idem sentiunt Busenbaum (ut supra), Elbel ⁵ et Viva ⁶: modo tamen, ut isti dicunt, cum magno fervore concionentur. — Sed melius ajunt Holzmann ⁷ et Salmant. ⁷ in hoc standum esse judicio prudentum: nempe si concionatores isti ob corporis agitationem et applicationem mentis ita debiles evadant, ut nequeant jejunium

¹ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 13, n. 6. — ² Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 3. — ³ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 26. — Joan. Henriquez, Quaest. practic., sect. 16, qu. 30, n. 67. — Trull., lib. 3, cap. 2, dub. 7, num. 15. — Pasqual., Prax. jejunii, decis. 326, n. 6. — ⁴ Tr. 23, cap. 2, n. 149. — Busenb., lib. 3, tr. 6, cap. 3, dub. 2, n. 4. — ⁵ Part. 3, confer. 16, de Oblig. etc. Jejunii, num. 464. — ⁶ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, num. 4. — ⁷ Loc. cit., num. 149. — ⁸ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 63. — ⁹ Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, num. 26. — ¹⁰ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 13, num. 3. —

officio concionantur, si jejunando id praestare non possent; idemque docet Cajetanus, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 147, art. 3. — Trullench, lib. 3, cap. 2, dub. 7, n. 15, eos eximit, « qui concionantur saltem ter in hebdomada ». — De Toletus denique, vide notam superiorem.

k) Holzmann, loc. cit., n. 15, absolute a jejunio excusari assertit « concionatores, qui tota quadragesima, singulis vel saltem tribus aut quatuor in hebdomade diebus, ad populum dicunt ».

l) Armilla a Sanchez male allegatur; nam v. Jejunium, n. 5, non habet hanc limitationem.

m) Lessius, lib. 4, cap. 2, n. 44, de mercede non loquitur; hinc perperam a Salmant. citatur.

n) Lessius, loc. cit., n. 43, generatim excusat eos omnes qui officio suo fungi nequeunt cum jejunio; idemque habet Navarrus, Man.,

perferre, tunc possunt excusari. — Et hoc valet etiam si ipsi concionentur causa lucri, ut dicunt Sporer ⁸, Tamburinius ⁹; Sanchez ¹⁰ cum Navarro et Angles contra Cajetanus, Ledesma et Armilla ¹⁾; et Salmant. ¹¹ cum Lessio ^{m)}, Bonacina, etc. Ratio, quia hujusmodi lucrum, cum sit justum stipendium talis laboris, licite intenditur; et aliunde ex tali intentione non impeditur utilitas audientium.

4°. Excusantur *cantores* sive musici qui jejunium observando vocem amitterent nec possent suum officium exercere, ut dicunt Anacleus ¹², Sporer ¹³, Elbel ¹⁴; et Lessius ⁿ⁾ cum Silvestro, Navarro ⁿ⁾ et Tamburinio.

5°. Excusantur *lectores scientiarum* qui magno studio et labore indigent; non vero qui dictant lectiones jam prius ordinatas et saepius repetitas. Ita communiter Roncaglia ¹⁵, Elbel ¹⁶; et Salmant. ¹⁷ cum Lessio ^{o)}, Navarro ^{o)}, Cajetano ^{o)}, Toletus ^{o)}, Azor ^{o)}, etc. — Asserunt Salmant. ^{p)}, contrarium sentire Sanchez ^{p)}, sed non bene. Nam hic auctor non loquitur de lectoribus, sed de scholasticis qui propter studium non possent jejunare; et dicit cum

Navar., Man., cap. 21, n. 17. — Angles, de Jejunio, qu. 6, diff. 14, i. f. — Cajetanus, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 147, art. 3, v. f. — Martin. de Ledesma, 2^a 4^{ae}, qu. 17, art. 2, dub. 7, v. Quinto dico. — ¹¹ Tr. 23, cap. 2, num. 149. — Bonac., disp. ult., de Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 13. — ¹² Tr. 10, dist. 2, num. 67. — ¹³ Loc. cit., num. 63. — ¹⁴ Part. 3, confer. 18, de Causis excus. a Jejunio, n. 511. — Silvest., v. Jejunium, n. 26. — Tambur., Decal., lib. 4, cap. 5, § 7, n. 25. — ¹⁵ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, num. 3. — ¹⁶ Confer. 16, de Oblig. etc. Jejunii, num. 464. — ¹⁷ Loc. cit., n. 147.

cap. 21, n. 16; et ipse Lessius addit: « Etiam si labor non sit nisi ingenii ».

o) Auctores istos Salmant. allegant ut refert S. Alphonsus; at Lessius, loc. cit., n. 44, dicit simpliciter: « docere »; Toletus, lib. 6, cap. 4, n. 4, « legere » causam esse excusationis. — Navarrus, loc. cit., n. 16; Cajetanus, loc. cit., v. Ad hoc dicitur, eximunt a jejunio eos qui verbo aut scripto ita docent, ut nequeant simul jejunare. — Idemque tenet Azor, part. 1, lib. 7, cap. 18, qu. 1, de magistris et doctoribus « qui publice alios docent », modo suum officium facere et jejunium simul servare commode non possint; nec loquitur de tempore quod in docendo impendunt.

p) Salmanticenses, loc. cit., n. 148, afferunt utique Sanchez, obligantem scholasticos ad jejunium; at re vera Sanchez, loc. cit., dub. 13, n. 8, nec lectores « qui quotidie legunt unicam tantum lectionem », nec scholasticos a jejunio

Servientes infirmis, quando excusentur.

Quando, peregrinantes ad loca sacra.

Monitum de bono exemplo.

Peregrinatio jam suscepta, non intermittenda propter jejunium.

Quotidie vel frequenter concionantes excusantur.

Intentio lucri non tollit excusationem.

Cantores, quando excusantur.

Quando, lectores scientiarum.

Angles²⁾ hos potius debere omittere studium, etiam per totam quadragesimam, quam jejunium (contra Azor³⁾ et Palaum⁴⁾, qui censent scholasticos excusari, si per quinque horas utilibus studiis vacant).

An autem excusentur a jejunio lectores grammaticae?

Negant Salmant.¹⁾ — Sed affirmat Sanchez²⁾, si in die quatuor legant lectiones, sive si doceant per quinque horas, ut ait Azor³⁾. Palaus⁴⁾ autem et alii, apud Croix⁵⁾, dicunt magistros grammaticae qui per quatuor horas docent, non teneri jejunare plus quam tribus diebus in hebdomada.

6°. Excusantur *advocati*, qui cum jejunio non possent satisfacere suis clientibus, propter studium quo indigent. Ita Roncaglia⁴⁾, Holzmann⁵⁾, Elbel⁷⁾. — Idem ajunt Salmant.⁶⁾ de *judicibus*, qui egent studio⁸⁾ ad sententias ferendas. — Idem dicunt Sporer⁷⁾, Holzmann⁸⁾; et Elbel⁷⁾ cum Bonacina, de *medicis et confessariis* qui magno indigent studio, ut suis infirmis aut poenitentibus satisfaciant. Hi enim, licet non egeant majori cibo, cum labor sit mentis, opus tamen habent cibo frequentiori, ut in eis repararetur spirituum commutatio.

¹⁾ Tr. 23, cap. 2, n. 148. — ²⁾ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 13, n. 7. — ³⁾ Lib. 3, part. 2, n. 1347. — ⁴⁾ Tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 3. — ⁵⁾ De Praec. Eccl., n. 15, v. f. — ⁶⁾ Loc. cit., n. 140. — ⁷⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 63; cfr. n. 59. — ⁸⁾ De Praec. Eccles., n. 15, v. f. — *Bonac.*, disp. ult., de

excusat. Sed de scholasticis addit: « At si aliquis scholasticus sit ita debilis, ut perdat totum quadragesimae studium propter jejunium, excusabitur; at vero ob hoc quod sentiat magnam lassitudinem, multum studendo et simul jejunando, non excusatur, sed potius minuet studii horas »; et hic citat Angles, qui revera *loc. cit.*, *diff. 14*, scribit: « Studentes qui propria sponte adeo laborant in privatis studiis, ut simul jejunare non possint, tenentur laborem remittere et jejunia servare ». — Azor, *part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 8*, negat scholasticos excusari; Palaus vero, *tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 11*, de lectoribus, non de scholasticis loquitur.

⁴⁾ Palaus, etsi a Croix ut asserit S. Alphonsus citetur, eos tamen *loc. cit.*, n. 11, absolute, et non solum pro tribus diebus in hebdomada, excusat.

⁷⁾ Elbel, *confer. 16, de Oblig. etc. Jejunii*, n. 464, professores excusat, de quibus haec scribit: « Quod vero de concionatoribus hic

7°. *Confessarii* causa confessionum excipiendarum communiter non excusantur; nisi extraordinarium laborem subeant, nempe si confessiones audiant fere per totum diem, puta per septem vel octo horas. Ita Palaus³⁾, Salmant.¹⁾ et Roncaglia⁴⁾.

Sed melius Sanchez²⁾, Sporer¹⁰⁾, Viva¹¹⁾, et Diana¹²⁾ cum Fagundez, ad eos excusandos, ultra laborem extraordinarium, requirunt ut ipsi sint ita debiles, ut cum jejunio non possent satisfacere frequentiae poenitentium. Et idem sentit Tamburinius¹³⁾. — Ubi insuper notat quod praedicti professores, nempe lectores, cantores, advocati, medici et confessarii, non per se, sed tantum per accidens a jejunio excusari possunt: nimirum si ratione alicujus gravis circumstantiae suis officiis jejunando non possint satisfacere. — Et hoc maxime advertendum in hac materia. Nam ubi labor per se excusat, in dubio praesumptio stat pro exemptione jejunii; e converso, ubi labor non per se, sed per accidens, nempe ob aliquam circumstantiam debilitatis personae vel gravitatem laboris, excusat, in dubio praesumptio stat pro obligatione jejunii.

Hic autem ultimo animadvertenda est

Praec. Eccl., qu. 1, punct. ult., n. 13. — ⁹⁾ Tr. 30, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 11. — ¹⁰⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., n. 59. — ¹¹⁾ De Praec. decal., qu. 10, art. 6, n. 4. — ¹²⁾ Part. 1, tr. 9, resol. 10, i. f. — *Fagund.*, de 4° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 8, n. 19. — ¹³⁾ Lib. 4, cap. 5, § 7, n. 25.

dictum, pariter ob eandem rationem de illis professoribus dicendum putant DD. qui continuis studiis vacant, v. g. singulis diebus aut ferme singulis quatuor ad minus vel quinque horis; horum enim labor magis consumit spiritus animales quam labor corporis ».

⁵⁾ « Per plures horas », ajunt Salmantenses.

¹⁾ Salmant., *tr. 23, cap. 2, n. 150*: « Qui per totum diem, inquirunt, frequenter confessiones excipiunt, si jejunium observare non possunt, non sunt a confessionario retrahendi ». — Roncaglia autem, *tr. 9, qu. 2, cap. 2, reg. in praxi, n. 3*, haec scribit: « Si aliquis confessarius, vel propter exiguum valetudinem, vel propter extraordinarium laborem in confessionibus audiendis, non posset jejunare, non proinde teneretur a confessionibus abstinere ».

²⁾ Sanchez, *Consil.*, lib. 5, cap. 1, dub. 13, n. 11, negat confessarium ordinarie a jejunio excusari, sed subdit: « At ita debilis posset

Confessarii, quando excusentur.

Monitum pro confessariis.

quaedam doctrina, quam tradunt Sporer¹⁾, et Laymann²⁾ cum Navarro³⁾, Silvestro⁴⁾, Cajetano et Toletus⁵⁾, quod, si quis non habeat causam absolute sufficientem ad eum excusandum a jejunio quadragesimali, et aliqua ratio ipsi probabilis et ju-

¹⁾ Tr. 3, cap. 4, Append., num. 68. — ²⁾ Lib. 4, tr. 8,

sta appareat, qua tantum bis vel ter in hebdomada jejunet, non est urgendus ad jejunandum, etiamsi causa illa non omnino sufficiat; sed relinquendus in sua bona fide, ne ipse forte deinde omnia jejunia culpabiliter omittat⁶⁾.

cap. 3, num. 6. — *Cajetan.*, v. *Jejunium*, cap. 3.

esse confessor, tanta frequentia in audiendis confessionibus et tantus labor, ut excusetur ».

³⁾ Navarrus, *Man.*, cap. 21, n. 20; Silvester, v. *Jejunium*, n. 21, qu. 8; Toletus, *lib. 6, cap. 4, i. f.*, universaliter negant peccare mortaliter eum qui non jejunat, existimans bona fide sibi causam sufficientem esse non jejunandi, licet vere non sit sufficiens; et ita a Laymann citantur. Hinc, addit ipse Toletus, confessarius non debet illum a sua fide et conscientia deponere, sed solum exhortari ut experiatur jejunare ».

⁴⁾ Non tractat S. Alphonsus de praeepto abstinentiae a carnibus extra jejunium; hinc pauca de hoc addenda videntur. Et primo quidem praeeptum istud obligat sub gravi: 1° feria sexta cujusvis hebdomadis in tota Ecclesia, nisi in hanc diem incidat festum Natalis Domini; 2° sabbato in multis locis Ecclesiae latinae. Multis etiam in locis habetur indultum quod ab hoc praeepto eximit fideles die sabbati. — Illi autem qui ejusmodi indulto fruuntur, eo uti nequeunt in locis ubi adhuc viget lex abstinentiae diebus sabbati. Quaesitum enim fuit a S. C. Inq.: Utrum ob tentata dispensatione, peregrinantibus extra Belgium liceat comedere carnes in locis in quibus viget ista lex? Et S. C. die 10 Jan. 1855 respondit: *Negative*. — Idem valet pro iis qui indulto quadragesimali vel privilegio bullae Cruciatiae fruuntur, ut constat ex declaratione S. Off. 22 Junii 1897. — In quibusdam etiam locis servanda est abstinentia diebus Rogationum et vigilia S. Marci; qua in re tenenda est loci consuetudo. — Hoc praeeptum obligat omnes baptizatos rationis compotes, saltem si septennium compleverint. Excusat tamen 1° impotentia sive physica sive moralis; 2° dispensatio superioris.

Pro coronide totius Tractatus de Jejunio, hic addendum ducimus novissimum S. O. decretum de Jejunii et Abstinentiae lege in Italia reformanda.

Feria IV die 5 Septembris 1906.

Frequentes pluribus abhinc annis preces Italiae praesules ad Sedem Apostolicam dirigere consueverunt, quibus ecclesiasticae legis jejunii et abstinentiae mitigationem temporum conditioni congruam pro dioecesi quisque sua petierunt. In quo temperamento efflagitando

illud etiam intenderunt ut, uniformi vicinarum saltem regionum disciplina constituta, non levibus incommodis quae ex varia legis observantia sponte sua consequuntur, remedium afferretur.

Re penes Supremam hanc S. Officii Congregationem discussa, Emi ac Rmi DD. Cardinales in rebus fidei et morum Inquisitores Generales, omnibus mature perpensis, in plenario conventu habito feria IV, die 5 currentis mensis Septembris, haec statuenda decreverunt:

1°. In omnibus et singulis Italiae regionibus, dioecibus quoque Melitensi et Gaudiensi comprehensis, quae dispositionibus hac in re pro Italia latis uti solent, jejunium, seu lex unicae per diem festum, servandum erit: Toto tempore quadragesimae, dominicis tantum diebus exceptis; feriis sextis et sabbatis adventus; feriis quartis, sextis et sabbatis Quatuor anni Temporum; vigiliis Pentecostes, SS. Apostolorum Petri et Pauli, Beatae M. V. in coelum Assumptae, Omnium Sanctorum et Nativitatis D. N. J. C.

Quibus vero diebus jejunium praecipitur, vetatur insimul semper et absolute, in quadragesima, ne diebus quidem dominicis exceptis, carnum pisciumque in eadem comestione permixtio.

2°. Praeter jejunium, in cunctis (ut supra) Italiae regionibus, servanda etiam erit lex abstinentiae a carnibus ab iisque omnibus quae ex carne trahunt originem, lacte scilicet, butyro, caseo, ovis et ex quocumque animali adipe condimentis: feria sexta Quatuor Temporum in quadragesima; feria sexta in Parasceve; vigiliis Assumptionis B. M. V. et Nativitatis D. N. J. C.

3°. Prima vero die quadragesimalis jejunii; feriis sextis et sabbatis quadragesimae; feriis sextis et sabbatis adventus; feriis quartis, sextis et sabbatis Quatuor Temporum; vigiliis S. Joseph Sponsi B. M. V., Annunciationis ejusdem B. M. V., ubi haec festa sub praeepto recoluntur et, ad vigiliam Annunciationis quod spectat, dummodo ea intra quadragesimam incidat; Pentecostes, SS. Apostolorum Petri et Pauli et Omnium Sanctorum, abstinentia a carnibus tantum et a jure a carnibus quomodocumque expresso servanda erit; ita ut liceat pro lubitu in principali refectioe vesci ovis et lacticiniis, et tum in eadem principali refectioe tum in refectiuncula uti ex

Quid de lectoribus grammaticae.

Advocati, iudices, medici, confessarii.

Omnes isti per accidens tantum excusantur.

Quid de peregrinis,

1050. - An autem *peregrinus* teneatur ad jejunium quod servatur in loco ubi reperitur non permanentem, sed per ali-

quod tempus aut transeunter? Et quid si ibi non servetur jejunium quod servatur in patria? - Vide dicta *Lib. I, n. 156*.

quovis adipe, butyro, margarina (quam vocant) et similibus condimentis.

4°. Haec eadem abstinentia a carnibus tantum et a jure carnis servanda pariter erit omnibus et singulis aliis sextis per annum feriis, absque tamen obligatione jejunii et, consequenter, nulla refectorum facta distinctione quoad ovorum, lacticiniorum et condimentorum liberum usum.

5°. Quoties autem in aliquem ex supra dictis diebus, jejunio aut abstinentiae aut utriusque consecratis, inciderit vel festum aliquod ex solemnioribus in Ecclesia, vel festum Titularis aut Patroni principalis alicujus loci vel dioecesis, vel extraordinaria aliqua religiosa solemnitas (uti centenaria, pia peregrinationes et similia), vel publicae annuales nundinae quae inusitato populi concursu celebrantur, conceditur locorum Ordinariis, excepto tempore quadragesimae et adventus, ut tum jejunium tum abstinentiam vel pro tota dioecesi vel, juxta diversos casus, pro determinatis aliquibus locis, in alium liberum diem sibi benevisum anticipare aut etiam, gravissimis tamen ex causis, super iis dispensare valeant.

6°. Jejunia et abstinentias in aliquibus locis ex peculiari voto servandas hoc decretum non respicit. Quod autem attinet ad regulares

utriusque sexus familias speciali abstinentiae aut jejunii voto non adstrictas, eas eadem ac simplices fideles lege uti posse decernitur.

7°. Praesenti decreto revocantur, abrogantur ac penitus abolentur quaevis in contrarium localia indulta, concessionem, privilegia, consuetudines etiam immemorabiles, ne *Bulla* quidem *Cruciata* (ubi et quavis sub forma nunc in Italia viget) excepta. Vehementer vero fideles sibi subditos hortentur Ordinarii ut Apostolicam indulgentiam aliis bonis operibus compensare studeant.

Et sequenti feria V, die 6 hujus mensis, SS^{ms} D. N. Pius divina providentia PP. X, in solita audientia R. P. D. Adessori hujus Sacrae Supremae Congregationis impertita, haec omnia et singula Sibi relata suprema sua auctoritate adprobare et confirmare dignatus est, mandans ad quos spectat, ut eadem, ad fidelium notitiam opportune deducta, inde a dominica I^a adventus currentis anni 1906 ad unguem servent atque ab omnibus servari satagant.

Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex Aedibus S. O. die 7 Septembris 1906.

PETRUS PALOMBELLI, S. R. U. I. Notarius.